

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Passiivinen kansalaisuus

Nina Laakkonen
Itä-Suomen yliopisto
Filosofinen tiedekunta
Kasvatustieteiden ja psykologian
osasto
Kasvatus- ja aikuiskasvatustiede
Marraskuu 2023

Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta

Kasvatustieteiden ja psykologian osasto

Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen asiantuntajakoulutus, kasvatustiede

Laakkonen, Nina: Passiivinen kansalaisuus

Pro gradu -tutkielma, 50 sivua, 6 liitesivua

Marraskuu 2023

Tiivistelmä

Tämä tutkielma tarkastelee Joensuun seudun kansalaisopiston kursseille osallistuvien aikuisten kansalaisaktiivisuutta ja konkreettiseen kansalaistoimintaan osallistumista. Tehtävänä oli kysyä, millaisia kansalaisaktiivisuuden tason suhteen kansalaisopistoon ilmoittautuneet aikuiset ovat. Useissa eri foorumeissa on noussut esiin kansalaisten aktiivisuuden taso ja yhteenkuuluvuuden edistäminen, mutta todellisuudessa eriarvoisuuden ja osattomuuden kokemuksia ilmenee yksilöiden arjessa. Aiempien tutkimusten mukaan vapaan sivistystyön opinnoilla on todettu olevan myönteinen vaikutus aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen koheesioon.

Tavoitteena oli tuoda esille kyselyvastaajien suhtautumisesta kansalaisaktiivisuuteen, konkreettiseen tekemiseen ja kansalaistoiminnan osallistumisaktiivisuuteen. Tutkimuskysymykset olivat: 1) Miten kursseille osallistujat eroavat toisistaan kansalaisaktiivisuuden ja -passiivisuuden suhteen? 2) Missä määrin taustamuuttujat (sukupuoli, koulutustausta ja työllisyystilanne) selittävät kansalaisaktiivisuutta? 3) Missä määrin taustamuuttujat (sukupuoli, koulutustausta ja työllisyystilanne) selittävät konkreettiseen kansalaistoimintaan osallistumista? 4) Onko eri pääomilla yhteyttä kansalaisaktiivisuuteen? Teoreettisessa viitekehyksessä on hyödynnetty aikuiskoulutuksen tuottamien laajempien hyötyjen mallia.

Tutkielma on kvantitatiivinen survey-tutkimus, joka perustuu positivistiseen tiedekäsitykseen. Tutkielman aineistona käytettiin Mannisen ym. (2019) tutkimuksessa verkkokyselylomakkeella kerättyä aineistoa, jonka käyttöön olen saanut luvan aineiston haltijalta. Vastaajia kyselyaineistossa oli 1239, joiden vastauksia analysoin IBM SPSS 27 – ohjelmistolla.

Tutkimustulokset osoittivat, että vastaajat jakautuivat sekä aktiivisiin että passiivisiin oman lähialueen toimijoihin. Vapaaehtoistyön tekeminen osoittautui enemmän eläkkeellä olevien toiminnaksi. Asenteilla oli vaikutusta kansalaistoimintaan, sillä kielteinen asenne ilmeni tekemisen vähyytenä ja heikkoina osaamisen taitoina. Korkeasti koulutetut ja eläkkeellä olevat olivat kiinnostuneimpia kuntapolitiikasta.

Asiasanat: kansalaistoiminta, passiivinen kansalaisuus, aktiivinen kansalaisuus, nonformaali koulutus

University of Eastern Finland, Philosophical Faculty

School of educational sciences and psychology

Education and adult education, education

Laakkonen, Nina: Passive citizenship

Master's Thesis, 50 pages, 6 appendix pages

November 2023

[Abstract]

This thesis examines the civic activity of adults participating in the courses of the Joensuu Adult Education Centre and participation in concrete civic activities. The task was to ask what kind of citizens the adults enrolled in the Adult Education Centre are when it comes to the level of activity. Several different forums have highlighted the level of citizen activity and the promotion of cohesion, but in reality, the experiences of inequality and non-participation are evident in the everyday lives of individuals. According to previous studies, liberal adult education has been found to have a positive effect on active citizenship and social cohesion.

The aim was to highlight the survey respondents' attitudes towards civic activities, concrete activities and participation in civic activities. The research questions were: 1) How do the participants in the courses differ in terms of civic activity and passivity? 2) To what extent do background variables (gender, educational background and employment status) explain civic activity? 3) To what extent do background variables (gender, educational background and employment status) explain participation in concrete activities? 4) Do different capitals have a connection to civic activity? The theoretical framework has used the model of wider benefits of adult education.

The thesis is a quantitative survey study based on a positivist conception of science. As material for the thesis, used material collected in Manninen's et al. (2019) study using an online questionnaire, for which I have received permission from the holder of the material. There were 1239 respondents in the survey data, the answers of which I analyzed using IBM SPSS 27 software.

The results of the study showed that respondents were divided into both active and passive actors in their own neighbouring area. Retired people were most interested in volunteering. Attitudes played a role in civic activities, as the negative attitude manifested itself as a lack of doing and weak skills. Highly educated and retired were most interested in municipal politics and the neighbouring area.

Keywords: civic activity, passive citizenship, active citizenship, nonformal education

Sisältö

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSAIHEEN JA KOHDERYHMÄN KUVAUS	2
2.1	Nonformaalin koulutuksen merkitys kansalaistoiminnan edistämässä	2
2.2	Tutkielman kohderyhmä	3
3	TEORIATAUSTAA JA KESKEISET KÄSITTEET	4
3.1	Kansalaistoiminta	4
3.1.1	Aktiivinen kansalaisuus	4
3.1.2	Passiivinen kansalaisuus	6
3.2	Pääomat potentiaalisina mekanismeina kansalaistoiminnassa	7
3.2.1	Erilaiset pääomat	8
3.2.2	Pääomakäsitteiden malli	10
3.3	Aiemmat tutkimukset	14
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5	METODOLOGIA	17
5.1	Tutkimuksen lähestymistapa ja aineisto	17
5.2	Aineiston analyysi	19
5.2.1	Studentin t-testi ja varianssianalyysi	19
5.2.2	Ristiintaulukointi	20
5.3	Kyselyvastaajien taustatietoja	21
5.4	Tutkimuksen luotettavuus	21
6	TULOKSET	23
6.1	Kansalaistoimintaan suhtautuminen ja osallistuminen	24
6.1.1	Kansalaisaktiivisuuteen asennoituminen	25

6.1.2	Kansalaisaktiivisuusasenteen ja konkreettisen tekemisen välinen yhteys	29
6.1.3	Kansalaisaktiivisuustoiminta.....	30
6.1.4	Kansalaisaktiivisuusasenteen ja -toiminnan välinen yhteys	33
6.2	Taustatekijät ja kansalaisaktiivisuuteen asennoituminen	37
6.2.1	Kansalaisaktiivisuuteen asennoituminen sukupuolen mukaan	38
6.2.2	Koulutustaustan vaikutus kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen.....	38
6.2.3	Työmarkkinatilanteen vaikutus kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen	39
6.3	Taustatekijät ja kansalaistoimintaan osallistuminen	39
6.3.1	Kansalaisaktiivisuustoiminta sukupuolen mukaan	40
6.3.2	Koulutustaustan vaikutus kansalaisaktiivisuustoimintaan	40
6.3.3	Työmarkkinatilanteen yhteys kansalaisaktiivisuustoimintaan.....	42
6.4	Eri pääomien yhteys kansalaisaktiivisuuteen	44
6.5	Tutkimustulosten yhteenveto	47
7	Pohdinta.....	49
7.1	Tutkimusaiheen ja –tulosten pohdinta	49
7.2	Työprosessin itsearviointi	50
7.3	Jatkotutkimusehdotuksia	50
	Lähteet.....	52
	Liitteet	

1 JOHDANTO

Tasa-arvon ja yhteenkuuluvuuden edistäminen yhteiskunnallisessa kontekstissa on alati esillä useissa eri foorumeissa, mutta todellisuudessa eriarvoisuuden ja osattomuuden kokemukset ovat yhä läsnä useamman yksilön arjessa, ja se voi ilmentyä monin eri tavoin kuten passiivisena kansalaisuutena. Passiivinen kansalaisuus voi riippua eri asioista, kuten siitä, etteivät yksilöt saa ääntään kuuluville tai eivät voi vaikuttaa yhteisiin asioihin, ja siksi kokevat osattomuuden tunnetta (Harju 2004, 26). Onko passiivinen kansalaisuus seuraus heikoista välinetaidoista (tiedonhankinta, IT-aidot, kielitaito, opiskelutaidot), joita tarvitaan aktiivisessa kansalaisuudessa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa (Pehkonen 2013, 56), ja missä määrin asenteet ja arvot määrittävät passiivista kansalaisuutta, vaatii syvällisempää perehtymistä aiheeseen. Lähestyn aihetta kansalaistoiminnan ja sen alakäsitteiden aktiivisen ja passiivisen kansalaisuuden kautta. Kansalaistoimintaa voidaan pitää pääkäsitteenä tarkasteltaessa kansalaisuuden eri ulottuvuuksia ja siksi tarkastelen kansalaistoimintaa tästä näkökulmasta.

Kansalaistoiminta käsittää sekä poliittisia että ei-poliittisia toimia ja asenteita. Esimerkiksi äänestäminen vaaleissa tai vapaaehtoistyö ovat konkreettisia toimia, kun taas asennetta mittaavina kysymyksinä pidetään luottamusta poliittisia päättäjiä tai yhteisöä kohtaan. Koulutus ja oppiminen ovat avaintekijöitä yksilöiden kansalaistoiminnan mahdollistajana. Yhteiskunnallisella tasolla kansalaistoiminta on myös sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja toimivan kansalaisuuden edellytys ja siten myös poliittisesti merkittävä tekijä. (Rüber, Rees & Schmidt-Hertha 2018, 543, 545, 547.) Myös Ronkainen (2009, 87) näkee koulutuksen tehtävänä integroida yksilöt yhteiskuntaan tarjoamalla yksilöille itsensä kehittämis- ja kouluttautumismahdollisuuksia ja -velvollisuuksia.

Tämän määrällisen tutkielman tarkoituksena on tarkastella Joensuun seudun kansalaisopiston kursseille osallistuvien aikuisten kansalaisaktiivisuutta ja konkreettiseen kansalaistoimintaan osallistumista. Kiinnostuksen kohteena on tutkia, millaisia kansalaisia aktiivisuuden tason suhteen Joensuun kansalaisopistoon syksyllä 2017 ilmoittautuneet aikuiset ovat ja selittävätkö sukupuoli, koulutustausta tai työmarkkinatilanne osallistujien aktiivisuutta ja osallistumista.

Hyödynnän tutkielmassani Mannisen, Karttusen, Meriläisen, Jetsun & Vartiaisen (2019) Joensuun seudun kansalaisopistosta syksyllä 2017 jonkun kurssin aloittaneilta osallistujilta keräämää verkkokyselyaineistoa. Tutkielman kannalta olennaisinta aineistoissa ovat väittämät, jotka kuvaavat asenteita ja mielipiteitä kansalaistoimintaa kohtaan sekä konkreettisen kansalaistoiminnan useutta. Konkreettisen kansalaistoiminnan osallistumisaktiivisuutta mitattiin vapaaehtoistyön tekemisen (esim. järjestöissä toimimisen) ja vertaistoiminnan useutena. Kyselyaineistojen tilastolliset analyysit toteutan SPSS-ohjelmalla.

2 TUTKIMUSAIHEEN JA KOHDERYHMÄN KUVAUS

Tutkielmani tarkastelee kansalaisopistossa opiskelevien aikuisten asenteita ja aktiivisuuden tasoa kansalaistoiminnan suhteen. Tässä luvussa esittelen kohderyhmää nonformaalin koulutuksen kontekstissa.

2.1 Nonformaalin koulutuksen merkitys kansalaistoiminnan edistämisessä

Vapaan sivistystyön suurin oppilaitosmuoto on kansalaisopisto. Kansalaisopistojen tarkoituksena on järjestää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Kansalaisopistot ovat kaikille avoimia oppilaitoksia ja opinnot perustuvat elinikäisen oppimisen periaatteeseen. Koulutukseen osallistuminen ei ole tutkintotavoitteista. (Kansalaisopistojen liitto KoL 2021.) Omaehtoinen ja harrastustavoitteinen opiskelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tuottaa osallistujille monenlaisia hyötyjä. Yksilötasolla opiskelun tuottamia laajoja hyötyjä ovat esimerkiksi yleiset aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvät taidot ja asenteet, yhteisöön liittyminen ja yhteisöllisyys sekä verkostojen syntyminen. (Manninen & Luukannel 2008, 67.) Nonformaalin koulutuksen kuten vapaan sivistystyön opinnoilla on siis todettu olevan positiivinen vaikutus aktiiviseen kansalaisuuteen (esim. Manninen ym. 2019, 14; Rüber ym. 2018, 545; Laitinen & Nurmi 2003, 128). Tämä tukee myös tutkimusaiheeseen liittyvää näkökulmaa, joten aikuiskoulutuksen tuottamien vaikutusten yhteyttä kansalaistoimintaan, kuten aktiiviseen ja passiiviseen kansalaisuuteen, on perusteltua tutkia.

Tarkastelen tutkielmassani nonformaaliin koulutukseen (tutkintoon johtamaton organisoitu koulutus, voi olla joko ammattiin liittyvää tai harrastustavoitteista) osallistuneiden aikuisten ja kansalaistoimintaan liittyvän osallistumisen välistä yhteyttä. Olen kiinnostunut tutkimaan, millaisia kansalaisia aktiivisuuden tason suhteen Joensuun kansalaisopistoon ilmoittautuneet aikuiset ovat. Näkökulmana ja kiinnostuksen kohteena ovat kansalaisopisto-osallistujat, jotka vastaushetkellä arvioivat omaa asennoitumistaan, kiinnostustaan sekä osallistumisaktiivisuuttaan aktiivisen kansalaisuuden ilmenemismuotoihin kuten vapaaehtoistyön tekemiseen (järjestöissä toimimiseen) ja vertaistoimintaan.

Useiden tutkimusten (Cocquyt, Diep, Zhu, De Greef & Vanwing 2017, 78; Löfström, Virta & Salo 2017, 20; Kaihovaara 2015, 165–168) mukaan passiivinen kansalaisuus mielletään huono-osaisten tai maahanmuuttajien ilmiöksi, mutta toisaalta passiivinen kansalaisuus voidaan nähdä myös yhteiskunnallisena haasteena silloin, kun yksilöiltä puuttuu tahtotila olla aktiivisia kansalaisia. Mikelatouan ja Arvanitshin (2018, 506) mukaan aktiivinen kansalaisuus edellyttää niiden sosiaalisten erojen poistamista, jotka syrjäyttävät haavoittuvassa asemassa olevat sosiaaliset ryhmät, kuten maahanmuuttajat tai vam-

maiset. Aktiivisen kansalaisuuden edistäminen ja keinoja sen toteuttamiseen tarvitaan, koska sosiaalisen osallistumisen väheneminen, syrjäytymisen lisääntyminen, globalisaatio ja monikulttuurisuuden tuomat ristiriidat voivat aiheuttaa haasteita yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Tutkimuskirjallisuuden (esim. Wolbring 2012, 152; Biesta 2009, 153; Harju 2004a, 23) mukaan aktiivinen kansalaisuus edellyttää monenlaista osaamista, kuten tietoa kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista, puhumisen, kirjoittamisen ja kuuntelemisen taitoja sekä arvoja ja asenteita. Vaikka vaaditut tiedot ja taidot ovat tärkeitä yhteiskunnallisen osallistumisen ja aktiivisen kansalaisuuden lisäämiseksi, tietämättömyys koulutus- ja opiskelumahdollisuuksista eivät saa olla esteenä aktiivisena kansalaisena toimimiselle, vaan on löydettävä konteksti, missä vaadittuja tietoja ja taitoja harjoitetaan ja toteutetaan. Näin ollen voidaankin kysyä, voivatko koulutukselliset toimenpiteet ja oppimisen kautta saavutetut resurssit olla ratkaisu passiivisen kansalaisuuden vähentämiseksi? Esimerkiksi Harjun (2004a, 21) mukaan formaali (peruskoulu, toisen asteen koulutus ja korkeakoulutus) ja nonformaali koulutus mahdollistavat aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvien taitojen oppimista.

2.2 Tutkielman kohderyhmä

Tutkimuskohteena ovat kansalaisopistot, jotka ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksia. Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää koulutusta, joka tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta ja siten kansalaisopiston tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi (Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632). Näin ollen kansalaisopisto-opinnot perustuvat yksilön omaan haluun oppia ja kehittyä, jolloin voidaan oppia uusia tietoja ja taitoja (Kansalaisopistojen liitto KoL 2021). Kohderyhmänä on Joensuun seudun kansalaisopiston osallistujat, jotka olivat ilmoittautuneet yhdelle tai useammalle kansalaisopiston kurssille syksyllä 2017. Tutkittavaa ilmiötä lähestytään tästä näkökulmasta, ja siten kyselyvastaajien asenteet ja mielipiteet tuodaan esiin vapaan sivistystyön viitekehyksessä, jonka on todettu olevan vaikuttava tekijä oppia niitä taitoja, joita aktiivinen kansalaisuus edellyttää.

3 TEORIATAUSTAA JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelen tutkielmani keskeiset käsitteet ja teoreettisen viitekehyksen.

3.1 Kansalaistoiminta

Suomessa kansalaistoimintaa pidetään yksilöiden aktiivisena toimintana itsestä ulospäin, toimitaan yhdessä muiden kanssa yhteisen hyvän puolesta (Niemelä 2019, 16). Kansalaistoiminta perustuu täysin yksilöiden vapaaehtoisuuteen ja siihen missä määrin yksilöt ovat halukkaita omalla toiminnallaan osallistumaan yhteiskuntaa koskettaviin asioihin kuten yhteisen edun edistämiseen tai epäkohtiin puuttumiseen. Kansalaistoiminnan kenttä on laaja-alainen ja toiminta voi liittyä esimerkiksi puolue- ja järjestötoimintaan, vapaaehtoistoimintaan, äänestämiseen vaaleissa ja mielenosoituksiin osallistumisena. Vapaaehtoistyötä pidetään yhtenä merkittävimpänä ja perinteisimpinä kansalaistoiminnan ilmenemismuotoina. (Holopainen 2008, 44, 47.)

Kansalaistoimintaa voidaan harjoittaa monin tavoin kuten kansalaisjärjestöjen (Nivala & Kurki 2006, 50), järjestäytymättömien kansalaisryhmien tai yksittäisen yksilön kautta (Holopainen 2008, 44). Myös erilaisten verkkoyhteisöjen kautta tapahtuva kansalaistoiminta on yleistynyt (emt., 49). On tärkeää tiedostaa, että ”kansalaisjärjestön jäsenyys edellyttää ymmärrystä ja opiskelua, jotta voidaan toimia ja vaikuttaa tehokkaasti” (Laitinen & Nurmi 2003, 124). Toisin sanoen, vaikka kansalaistoimintaa opitaan konkreettisesti tekemällä, niin siitä huolimatta nonformaaleissa oppimisympäristöissä on mahdollisuus oppia kansalaistoimintaa ja aktiivisen kansalaisuuden edellyttämiä taitoja.

3.1.1 Aktiivinen kansalaisuus

Kansalaisuus terminä heijastuu Marshallin vuonna 1950 esittämään klassiseen määritelmään, jonka mukaan kansalaisuus edellyttää yhteisön täysivaltaista ja tasa-arvoista jäsenyyttä, joka toteutuu kansalaisoikeuksien kautta (Laitinen & Nurmi 2003, 122). Kansalaisuuden määrittelemisen globaalissa ja muuttuvassa yhteiskunnassa voi olla haasteellista, kun tahtotilana on huomioida esimerkiksi maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asema. Jos yksilö ei integroidu yhteiskuntaan esimerkiksi etnisen taustansa vuoksi, on hänen haasteellista olla mikrotasolla lähiyhteisönsä osallistuja ja toimija. Globalisaation ja kansojen sekoittumisen myötä kansalaisuuteen liittyvä kuulumisen tunne on heikentynyt kulttuurisen pluralismin ja diversiteetin lisääntymisen takia ja siksi kansalaisuutta on syytä tarkastella uusin merkityksin (Harju 2004a, 14).

Kansalaisuudelle tyypillisiä käsitteitä ovat aktiivinen ja passiivinen kansalaisuus (Kurki & Nivala 2006, 48; Ronkainen 2009, 169), joilla molemmilla on oma merkityksensä. Aktiivisessa kansalaisuudessa kyse on kuulumisesta yhteisöön, jossa kansalaisella on mahdollisuus toimia yhteisten asioiden hyväksi (Ronkainen 2009, 169; Laitinen & Nurmi 2003, 123). Toisin sanoen osallistuminen poliittiseen tai paikallisjärjestöjen toimintaan, vapaaehtoistyö, kestävän kehityksen edistäminen tai äänestämisen vaaleissa ovat esimerkkejä aktiivisesta kansalaistoiminnasta (Laitinen & Nurmi 2003, 123–124). Aktiivinen kansalaisuus nähdään myös ihanteena, jossa yksilöllä on mahdollisuus omien tavoitteiden mukaiseen autonomiseen toimintaan, joka käsittää niin työllistymisen kuin vanhemmuuden ja vapaa-ajan (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 344; Riikonen, Tallberg, Kosonen & Puustinen 2019, 159).

Laitinen ja Nurmi (2003) ovat tutkineet, miten aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen tapahtuu osana elämäntapaa. Tutkimus osoitti, että aktiiviseksi kansalaiseksi tuleminen noudatti dualimallia – osa haastatelluista oli ollut aktiivisia kansalaisia varhaisesta iästä lähtien ja taas osa vasta aikuisiällä. Tieto siitä, että näennäisen tarpeetonkin opiskelu saattaa osoittautua aktiivista kansalaisuutta tukevaksi toiminnaksi, vahvistaa löydöksen yhtymäkohtia muihin tutkimuksiin. Omaan tutkielmaani liittyen tutkimuksen tärkeä tieto on se, että myös aikuisiällä on mahdollisuus oppia muuttamaan omia asenteitaan ja arvopohjaa.

Hoskins ja D’Hombres (2008, 386–387, 397) analysoivat koulutuksen vaikutusta aktiiviseen kansalaisuuteen. Tutkimusprojektin ensimmäinen merkittävä tulos oli aktiivisen kansalaisuuden mittauksen kehittäminen Euroopassa: Active Citizenship Composite Indicator (ACCI) -indikaattori. Uudistettu malli perustuu 61 indikaattoriin olemassa olevista tiedoista, pääasiassa Euroopan sosiaalitutkimuksen tiedoista vuoden 2002 erityismoduulista, joka on kehitetty tästä aiheesta. Yhdistelmäindikaattori koostui kolmesta erillisestä osallistumismuodosta: edustava demokratia, protesti ja sosiaalinen muutos, yhteisöön osallistuminen ja neljäntenä demokraattisten arvojen ulottuvuus, jossa yhdistyvät demokratia, ihmisoikeudet ja kulttuurienväliset asiat. Tämä yhdistelmäindikaattori oli hyödyllinen lähtökohta aktiivisen kansalaisuuden mittaamisessa, ja sitä käytettiin vuoden 2007 koulutuksen edistämistä koskevassa Lisabonin strategiaa koskevassa raportissa. Tutkimuksessa tuotiin esiin se, että koulutuksella on myönteinen vaikutus aktiiviseen kansalaisuuskäyttäytymiseen, jonka he uskovat havaintojen perusteella olevan myös syy-seuraussuhde. Toinen huomionarvoinen näkökulma on, että vastaajan koulutusvuosien määrä korreloi positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yksilön osallistumiseen protesti- ja yhteiskuntamuutostoimintaan, puolueen jäsenyyteen ja äänestämiseen.

Toiviainen, Kersh ja Hyytiä (2019) ovat tutkineet aikuiskouluttajien roolia kannustaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten aikuisten tulemistä aktiivisiksi kansalaisiksi. He tutkivat, miten aikuiskouluttajat käsittävät haavoittuvuuden ja miten he näkevät roolinsa edesauttaa nuorten aikuisten aktiivista

kansalaisuutta osana opetustaan. Toivaisen ym. mukaan kirjallisuudessa on aukko koskien tämän ilmiön tutkimista ja siksi he pyrkivät löytämään opetukseen keinoja, jotka edesauttavat nuorten aikuisten sosiaalisuutta ja kehittävät siihen liittyviä taitoja. Tutkimustuloksina on esitetty aikuiskouluttajien uuden roolin tunnistamista, jossa aikuiskouluttajien odotetaan yhdistävän opetuksen, ohjauksen ja tuen monikulttuurisissa yhteyksissä. Aktiivista kansalaisuutta voidaan edistää kehittämällä yksilöllisiä lähestymistapoja, luomalla merkityksellisiä suhteita ja rakentamalla luottamusta ja varmuutta siitä, että koulutuksesta on hyötyä yksilölle tulevaisuudessa.

3.1.2 Passiivinen kansalaisuus

Passiivista kansalaisuutta voidaan tarkastella yhtäältä kansalaisoikeuksien ja -velvollisuuksien välisenä jännitteenä, jossa yksilö keskittyy oikeuksien hyödyntämiseen välttämällä asetettuja velvollisuuksia (Turtiainen ym. 2018, 344). Tällä kirjoittaja viittaa siihen, että passiivinen kansalaisuus leimautuu yksilöihin, jotka eivät osallistu palkkatyöhön ja ovat siten riippuvaisia sosiaaliturvasta (emt. 2018, 344; Riikonen ym. 2019, 159). Toisaalta passiivinen kansalaisuus voi olla niin sanottu tietoinen tai pakotettu valinta. Tarkoitan pakotetulla valinnalla sitä, että passiivisilla kansalaisilla on esimerkiksi heikot perustaidot (luku-, numero- tai ongelmanratkaisutaito), yhteisen kielen puuttumisesta johtuvat kommunikointiongelmien tai vähäiset kokemukset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista (esim. Poikela & Silvennoinen 2010, 211).

Mäkinen (2018) käsittelee kirjoituksessaan ”Miten aikuisten perustaidot määritellään” (Aikuiskasvatus 4/2018) taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n teettämää kansainvälistä kansalaisten perustaitoja mittaavaa arviointitutkimusta (PIAAC, The Program for the International Assessment of Adult Competencies). Hän (emt. 316) määrittelee perustaidot kolmeen laajaan osa-alueeseen 1) arjen hallinnan taitoihin, 2) ongelmanratkaisutaitoihin ja 3) tiedon hankkimisen ja tuottamisen taitoihin. PIAAC-aikuistutkimukseen viitaten merkittävällä osalla suomalaisista aikuisista on heikot perustaidot, joka ilmenee arjen haasteina. Näkemykseni mukaan perustaitojen riittämättömyys voi näyttäytyä passivoitumisena yhteiskunnasta, kun yksilön osaamistaso heikentää osallistumista yhteiskuntaan. Mäkinen (emt., 310) vahvistaa todeksi sen, että väestöryhmien välillä olevat erot näkyvät osaamisen tasossa. Eri väestöryhmillä, joilla on heikot perustaidot, luokitellaan riskiryhmiin, joihin kuuluvat maahanmuuttajat, ikääntyvät ja ilman koulutusta olevat nuoret. Esimerkiksi Petäjaniemi, Lanas ja Kaukko (2018, 6) toteavat, että kielitaidon puutteet heikentävät turvapaikanhakijoiden osallisuuden tunnetta.

Toinen, tietoinen valinta toimia passiivisena kansalaisena voi liittyä omiin asenteisiin ja arvoihin, jolloin jätetään käyttämättä oman äänensä kuuluville saattaminen. Esimerkiksi äänestämättä jättäminen vaaleissa on yksi konkreettinen tietoinen valinta. Suomen perustuslain (Laki 1999) 14 §:n mukaan ”julkisen

vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon”. Näkemykseni mukaan osallistumattomuus on lisääntynyt ja yksi konkreettinen esimerkki on äänestyskäyttäytyminen. Vuoden 2021 kuntavaaleissa äänesti 55,1 prosenttia äänioikeutetuista ja äänestysaktiivisuus oli matalin vuoden 1945 vaalien jälkeen (Tilastokeskus, 2021). Siisiäisen (2010, 9) mukaan äänestysaktiivisuus on alhaisinta nuorilla, työttömillä ja alimmilla palkka- ja koulutustasoilla ja Kaihovaaran (2015, 167) mukaan luottamus omiin vaikuttamismahdollisuuksiin esimerkiksi äänestämisen kautta korreloi koulutustaustan kanssa. Vaikka äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat eri tekijät ja äänestysaktiivisuus on yksi mittari, jolla yksilöiden osallisuutta yhteiskuntaa ja lähiyhteisöä kohtaan voidaan mitata, indikoi se kuitenkin yksilön kokemaa vaikuttamismahdollisuutta. Huomionarvoista on se, että vaikka yksilöllä on tarvittavat edellytykset ja resurssit käyttää ääntänsä, voi hän sen jättää käyttämättä. (Löfström ym. 2017, 20.) Se, saako yksilö äänensä kuululle omassa yhteisössään voi johtua taloudellisista tai aineellisista tekijöistä, mutta se voi riippua myös koulutuksen ja sosiaalisten verkostojen puutteesta ja terveydellisistä ongelmista (Kaihovaara 2015, 167).

Ruuskanen, Maukonen ja Tuikkanen (2006) tuovat esille filosofi Robert D. Putnamin vuonna 2000 esittämiä kansalaisaktiivisuuden vähenemiseen liittyviä näkökulmia. Yksilökeskeisyys ja yhdistysmuotoisen (julkisen) kansalaistoiminnan muuttuminen yhä enemmän ammattimaisemmin organisoiduksi vie pohjaa vapaaehtoisilta. Kiinnostus politiikkaa ja poliittista osallistumista kohtaan on vähentynyt, koska omat vaikutusmahdollisuudet koetaan vähäisiksi. Väestön eriarvoistuminen näkyy käytännössä siten, että sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat, syrjäytyneet ja nuoret jättävät äänestämättä ja ovat poliittisesti osallistumattomia.

3.2 Pääomat potentiaalisina mekanismeina kansalaistoiminnassa

Koulutukseen osallistumisen hyötyjä lähestytään pääomakäsitteistä muodostuvan viitekehyksen kautta, jossa sosiaalinen pääoma, osaamispääoma, identiteettipääomaa ja terveyspääoma ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja joilla on vaikutusta kansalaisten osallistumiseen. Pääoman käsite on metafora, joka voidaan ymmärtää tietyn toiminnan (esimerkiksi vapaan sivistystyön opintoihin osallistumisen) kautta saavutettavana resurssina. Passiivista kansalaisuutta on perusteltua tarkastella näiden neljän pääoman kehittymisen näkökulmasta, koska jokaisella yksilöllä on koulutukseen osallistumisen kautta saavutettavia pääomia, joilla voidaan edistää aktiivista kansalaisuutta (Manninen ym. 2019; Rüber ym. 2018, 555).

3.2.1 Erilaiset pääomat

Sosiaalinen pääoma

Sosiaalinen pääoma (social capital) määritellään sosiaalisiin verkostoihin, luottamukseen, yhteistyöhön ja normeihin liittyvänä käsitteenä (Manninen ym. 2019, 27) ja se viittaa suhteisiin, jotka vallitsevat yksilöiden tai yksilöryhmien välillä (Schuller, Preston, Hammond, Brassett-Grundy & Bynner 2004, 17). Useissa tutkimuksissa on ilmennyt aikuiskoulutuksen ja esimerkiksi sosiaalisen pääoman vahva korrelaatio, joka edistää aktiiviseen kansalaisuuteen tarvittavaa osaamista ja ajattelutapoja sekä lisää osallisuutta (Manninen ym. 2019, 14; Rüber ym. 2018, 545). Myös äänestämisen tai järjestötoimintaan osallistumisen kautta syntyy sosiaalista pääomaa (Van Aerscht & Salminen 2018, 250). Toisin sanoen aktiivinen kansalaisuus edellyttää sosiaalista pääomaa. Pystyäkseen osallistumaan yhteisön toimintaan sekä vaikuttamaan yhteisiin tavoitteisiin, tarvitaan yksilöiden välistä vuorovaikutusta, kuten ystävyssuhteita, verkostoja ja koulutusmahdollisuutta. Harjun (2004a, 67–68) mukaan sosiaalinen pääoma on vähentynyt kaikissa länsimaissa 1960-luvulta lähtien ja syiksi on mainittu muun muassa yhteisöjen kasvaminen ja hajoaminen, globalisaation vaikutukset ja kahden viimeisimmän sukupolven yksilökeskeisen hyödyn tavoittelu. Yhtenä ratkaisuna tähän ongelmaan on panostaminen vapaaehtoiseen yhteistoimintaan, koska sitä pidetään yhteiskunnalle tärkeänä sosiaalisen pääoman lähteenä (Niemelä 1998, 226).

Poikelan (2012, 290) mukaan sosiaalinen pääoma ”kasautuu koulutuksen ja kokemuksen kautta oppimisen tuloksena”. Poikelan määritelmää tukee Van Aerschotin ja Salmisen (2018, 250) tulkinta, joka perustuu Putnamin vuonna 2000 esittämän näkemyksen siitä, että vain aikuiset luovat sosiaalista pääomaa. Mannisen ym. (2019) tutkimuksessa kansalaisopiston kursseille osallistuminen mahdollisti aikuisten sosiaalista vuorovaikutusta muiden osallistujien kanssa ja yhteisöön kuulumisen tunnetta sekä lisäsi ystäväverkostojen määrää. Toisin sanoen aikuisen osallistuminen esimerkiksi kansalaisopiston kurssille luo hänelle yksilöllistä lisäarvoa, josta hyötyvät etenkin heikommassa elämäntilanteessa olevat aikuiset (emt. 117). Tämä tutkimustulos tukee tutkielmani aiheen tärkeyttä.

Osaamispääoma

Osaamispääomalla (human capital) koulutus kontekstissa tarkoitetaan yksilöiden osaamiseen ja koulutukseen liittyvien tekijöiden huomioimista, ja sitä, millaista osaamista, kykyjä, tietoja ja taitoja on kertynyt koulutuksen ja kokemuksen kautta esimerkiksi osallistumalla aikuiskoulutukseen (Manninen ym. 2019, 29; Rüber ym. 2018, 545, 550). Mäkisen (2018, 310) määritelmänä osaamispääomaa kuvataan ”tiedoiksi, taidoiksi, kompetenssiksi ja ominaisuuksiksi, jotka ovat oleellisia yksilöiden taloudellisessa toi-

minnassa”. Yksilöiden osaamispääoman määrää on vaikea mitata, mutta se voidaan ymmärtää erilaisina tuottavuustekijöinä niissä konteksteissa, joissa yksilöt voivat tuoda koulutuksen ja opiskelun kautta hankitun tietämyksensä ja osaamisensa toisten tietoisuuteen. Jos yksilöiden osaamispääoma on vähäistä, niin se voi johtaa siihen, että yksilöiden osaaminen ei vastaa osaamistarpeita ja luottamus omaan osaamistasoon heikkenee.

On tärkeää tiedostaa, että osallistuminen jo yhdellekin esimerkiksi aikuiskoulutuksen kurssille tuottaa itseluottamusta ja lisää osallistumista yhteisön toimintaan (Schuller ym. 2004, 14). Rüber ym. (2018) ovat tutkineet, miten osallistuminen aikuiskoulutukseen voi tuottaa hyötyjä. Tutkimustulosten perusteella on sekä laadullisia että määrällisiä todisteita kansalaisyhteiskunnan kovien hyötyjen (esimerkiksi vapaaehtoistyö tai aktiivinen järjestötyö) ja nonformaalin aikuiskoulutuksen välisestä korrelaatiosta, ja miten aikuiskoulutus voi vaikuttaa osaamispääomaan, sosiaaliseen pääomaan ja identiteettipääomaan. Mäkinen (2018, 310) korostaa kirjoituksessaan OECD:n esittämiä kansallisia koulutuspoliittisia ratkaisuja yksilöiden perustaitojen kohentamiseksi globaalitalouden kilpailussa menestymiseen.

Identiteettipääoma

Identiteettipääoma (identity capital) viittaa yksilön ominaisuuksiin, jotka määrittelevät hänen näkemyksensä ja minäkuvansa. Esimerkiksi persoonallisuuden erityispiirteet, kuten egon vahvuus, itsetunto tai sisäinen kontrolli ovat sosiaalisesti muotoutuneita ja siten tärkeitä tekijöitä lähes jokaisessa oppimisprosessin vaiheessa sekä motivaation määrittäviä tekijöitä siinä, osallistuuko yksilö koulutukseen. (Schuller ym. 2004, 20.) Identiteettipääoma kuvaa yksilöiden elämänsä ja identiteetin vahvistumiseen liittyviä tekijöitä, jotta yksilöt pystyvät tekemään omaan elämäänsä liittyviä valintoja, määrittämään omia arvoja, asenteita, ryhmäytymistä ja harrastuksia (Manninen 2018, 26).

Terveyspääoma

Terveyspääomaa (health capital) voidaan pitää elämän aikana kasautuneena resurssivarastona (Manninen ym. 2019, 31), jossa yksilön hyvinvoinnilla edistetään yksilön kykyä ylläpitää itseään kohtuullisessa fyysisessä tai henkisessä hyvinvoinnin tai terveyden tilassa (Schuller ym. 2004, 27–33). Tutkimustuloksen mukaan koulutukseen osallistuminen tuottaa fyysistä ja henkistä hyvinvointia, terveyden edistämiseen liittyviä asenne- ja käyttäytymismuutoksia (emt. 27 – 33). Hyypän (2011, 15) väestötutkimukseen pohjaten sosiaalisen pääoman määrällä on yhteys yksilön terveyteen ja elinikään. Kansalaisuuden ja sosiaalisen osallistumisen määrää pidetään yksilöiden terveyttä edistävänä tekijänä, joka

toisin sanoen lisää terveysterveyspääomaa. Hyypän (17-18) tutkimukseen viitaten, erilaiset harraste- ja vapaaehtoisuuteen perustuvat opintopiirit ja vapaaehtoistoiminnat lisäävät sekä sosiaalista pääomaa että terveysterveyspääomaa myös aikuisiällä.

3.2.2 Pääomakäsitteiden malli

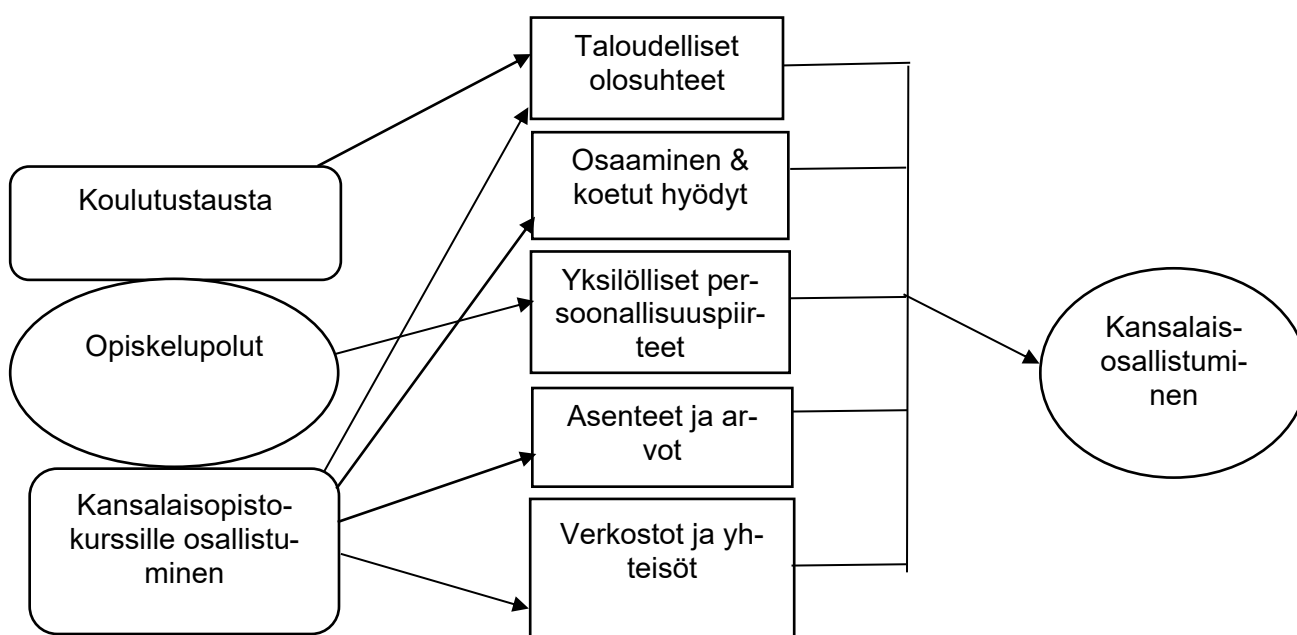
Teoreettisena viitekehysenä hyödynnän tutkielmassani Schullerin ja kumppaneiden (2004) sekä Mannisen ym. (2019) aikuiskoulutuksen tuottamien laajempien hyötyjen mallia. Omaehtoisella harrastustoiminnalla aikuisopiskelulla on tutkimusten mukaan positiivinen vaikutus aktiiviseen kansalaisuuteen sekä käyttäytymisen ja asenteiden muutokseen, jotka ilmenevät erilaisina pääomahyötyinä (esim. Manninen ym. 2014). Kuvio 1 kuvaa, kuinka tutkielmassa käytetyt teoreettiset pääomakäsitteet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kukin pääoman laji symboloi aikuiskoulutukseen osallistumisen tuottamia laajempia hyötyjä.

KUVIO 1 Pääomien käsitteellinen viitekehys (mukaillen Schuller ym. 2004, 13; Manninen ym. 2019)

Tutkin aihetta myös Rüberin ym. (2018) kehittämän viitekehysen avulla. Se perustuu artikkelikokoelman yhteenvetoon, jossa tutkittiin nonformaalin aikuiskoulutuksen vaikutuksia kansalaistoimintaan. Tutkimuksen mukaan koulutukseen liittyy monenlaisia myönteisiä vaikutuksia, kuten korkeammat palkat ja työllistettävyys, mutta myös lisääntynyttä hyvinvointia tai vapaaehtoistyötä. Kansalaistoiminta liittyy sosiaaliseen koheesioon (yhteenkuuluvuuteen) ja aktiiviseen kansalaisuuteen. On olemassa sekä laadul-

lisiä että määrällisiä todisteita, jotka tukevat käsitystä myönteisestä yhteydestä kansalaistoiminnan hyötyjen (lähinnä vapaaehtoistyö tai yhdistysjäsenyydet) ja nonformaalin aikuiskoulutuksen välillä. Aikuiskoulutus lisää kansalaisosallistumisen todennäköisyyttä (1) luomalla kansalaisosallistumisen taloudelliset olosuhteet; (2) lisäämällä pätevyyttä ja koettuja hyötyjä; (3) vahvistamalla yksilöllisiä persoonallisuuspiirteitä; (4) lisäämällä asenne- ja arvomuutosta; ja (5) laajentamalla verkostoja ja pääsyä uusiin yhteisöihin. (Emt. 543, 557.) Tutkimuksen viitekehystä käytän tutkielmani aineistosta tehtyjen havaintojen ja löydösten yksilöllisten vaikutusten analysointiin.

Kuvio 2 Kuvaus potentiaalisista mekanismeista, jotka ohjaavat aikuiskoulutuksen vaikutusta kansalaisten osallistumiseen (mukaillen Rüber ym. 2018, 554).

Taloudelliset olosuhteet

Koulutustaustalla on vaikutusta kansalaisosallistumiseen, sillä eri tutkimusten mukaan osallistuminen ja aktiivisuus kasautuvat, koska enemmistö aikuiskoulutukseen osallistujista osallistuu myös enemmän kansalaistoimintaan (esim. Manninen ym. 2019, 65; Laitinen & Nurmi 2003, 129). Koulutustason ja aikuiskoulutukseen osallistumisen vaikutuksien yhteys taloudellisiin olosuhteisiin, kuten terveystietoisuuteen, henkiseen hyvinvointiin ja parempiin työllistymismahdollisuuksiin, ilmenee aktiivisempänä kansalaisosallistumisena (Manninen 2010, 165; Panitsides 2013; Poikela & Silvennoinen 2010, 211; Tikka & Suominen 2008, 11–12). Näkemykseni mukaan voidaan puhua terveystietoisuuden kasvattamisesta aikuiskoulutuksen tuottamana hyötynä.

Kansalaistoimintaan osallistuminen, kuten vapaaehtoistyön tekeminen määritellään oman ajan antamisena ilman taloudellista korvausta (Grönlund 2012, 14). Rüberin ym. (2018) malliin viitaten taloudelliset olosuhteet eivät ole yksilölle varsinaisia konkreettisia taloudellista tuottoa lisääviä hyötyjä, vaan seurannaisvaikutuksia (Manninen 2010, 169) aikuiskoulutukseen osallistumiselle. Taloudellisesti määriteltäviä resursseja voidaan lähestyä myös sosiaalisen toiminnan kautta, sosiaalisen pääoman lisääntymisen kautta syntyvänä taloudellisena vaikutuksena, joka ilmenee sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen osallistumisen lisääntymisenä (Manninen 2018, 101) ja on siten osa yksilön sosiaalistumista (Rüber ym. 2018, 550). Toisin sanoen aikuiskoulutus ja taloudelliset olosuhteet edesauttavat yksilön osallistumista esimerkiksi vapaaehtoistyöhön, koska yksilöllä ei välttämättä ole tarvetta lisäänsioon (Emt. 555). Toisaalta yksilön sosioekonomisella asemalla ja hyvinvoinnilla on yhteys vapaaehtoisektorilla toimimiseen (Horst, Erdal & Jdid 2020, 9). Sosioekonomisessa asemassa olevien erot näkyvät osallistumisen ja osallistumattomuuden välillä (Rubenson 1991, 66).

Osaaminen ja koetut hyödyt

Kansalaisopistokurssille osallistuminen perustuu omaehtoisuuteen ja valinnanmahdollisuuteen osallistua opintoihin, jotka ovat yksilölle mieluisia (Pastuhov & Salo 2019, 191). Aikuiskoulutukseen osallistumista voidaan lähestyä Houlen (1961) kolmijaon viitekehyksessä, jossa osallistumisen päämotiiviryhmät ovat päämääräsuuntautuneet (goal-oriented), toimintasuuntautuneet (activity-oriented) ja oppimisuuntautuneet (learning-oriented) aikuisopiskelijat (Manninen & Luukannel 2008, 15). Aikuiskoulutus tukee oppimaan vapaaehtoistyöhön liittyviä valmiuksia, tietoa ja taitoja, joita tarvitaan ymmärtämään kansalaistoiminnan tuottamat yksilölliset ja yhteisölliset hyödyt. Esimerkiksi abstraktin ajattelun kyky stimuloi yksilöä pohtimaan sosiaalisia kysymyksiä ja siten harkitsemaan kansalaisosallistumista. Kansalaisosallistumisen edellytyksinä pidetään subjektiivista tietoisuutta ja tehokasta toimimista, joka lisääntyy osaamispääoman ohella. (Rüber ym. 2018, 546–555.)

Yksilön osallistumispäätöstä aikuiskoulutukseen voidaan lähestyä myös Rubensonin (1991, 68) kehittämän mallin avulla, joka perustuu arvoon (valency) ja odotukseen (expectancy). Arvo perustuu yksilön käsitykseen siitä, miten osallistuminen nähdään keinona yksilön koettujen tarpeiden tyydyttämisessä ja odotukseen opinnoissaan menestymisessä. Silvennoisen ja Lindbergin (2015, 271) mukaan arvot ja odotukset määrittyvät yhteiskuntaluokasta ja eri pääomista, kuten taloudellisesta ja kulttuurisesta pääomasta.

Verkostot ja yhteisöt

Rubensonin (1991) mallia voidaan täydentää opiskelun tuottamilla hyödyillä, kun sosiaalinen pääoma lisääntyy erilaisten verkostojen ja sosiaalisten suhteiden myötä, ilmenee se yhteisinä arvoina ja normeina. Oppimisen yhteydessä luotujen uusien kontaktien myötä lisääntynyt sosiaalinen pääoma vaikuttaa kansalaisosallistumiseen. (Rüber ym. 2018, 546.) Sekä formaali että nonformaali oppiminen tarjoaa mahdollisuuden laajentaa sosiaalista verkostoa, koska oppiminen tapahtuu ryhmissä (emt. 556).

Koulutustarjonta on määrittävä tekijä kansalaisopistokursseille osallistumiselle (Manninen 2018, 55; Laitinen & Nurmi 2003, 128), mutta siihen vaikuttavat myös aikaisemmat koulutuskokemukset ja elämäntilanne (Manninen 2018, 55). Kuten Manninen toteaa, ”heikommassa asemassa olevat hyötyvät enemmän aikuisopiskelusta”, ja siksi onkin tärkeää tavoittaa myös vähemmän kouluttautuneita osallistumaan kansalaisopiston kursseille. Panitsidesin (2013, 614) mukaan aikuiskoulutuskursseille osallistujilla on mahdollisuus hankkia uusia tietoja ja taitoja sekä kehittää ymmärrystä ja itseluottamusta, josta hyötyvät etenkin vähemmän kouluttautuneet yksilöt. Hänen mielestään aikuiskoulutuskursseille osallistuminen voi toimia henkilökohtaisen kehityksen ja yleisen hyvinvoinnin katalysaattorina. Poikela ja Silvennoinen (2010, 211) näkevät aikuiskoulutukseen investoimisen yhteiskunnallisena ja yksilöllisinä hyötyinä etenkin niille, joiden heikentyneet elinmahdollisuudet estävät osallistumasta yhteiskuntaan. Kaikilla ei ole mahdollisuutta kulkea elinikäisen oppimisen polulla, joten aikuiskoulutus tarjoaa siihen mahdollisuuden, kun jokin laukaisee tämän mekanismin. Se voi olla esimerkiksi ulkoinen pakko (perhesuhteiden muutos tai sairaus) tai sisäinen haaste (halu edetä tyouralla). (Laitinen & Nurmi 2003, 129.) Kansalaisopistokursseille osallistutaan eri syistä, joita voivat olla esimerkiksi kesken jääneen koulutuksen täydentäminen, yleissivistys tai henkilökohtaisiin harrastuksiin liittyvä peruste (Panitsides 2013, 614).

Yksilölliset persoonallisuuspiirteet

Tunne siitä, että pystyy hallitsemaan omaa elämää, on tärkeä kansalaisopiston tuottama hyöty sekä yksilölle itselleen että yhteiskunnalle. Mannisen (2018, 116) tutkimuksen mukaan vaikeassa elämäntilanteessa oleville kansalaisopisto on ollut merkittävä tukija. Kansalaisopiston kurssit ovat lisänneet ”itseluottamusta ja luottamusta omaan osaamiseen, toimijuuden tunnetta ja elämän merkityksellisyyden kokemusta sekä selkeyttänyt omia elämänsuunnitelmia”. Kekkonen ja Annala (2017, 289) kirjoittavatkin artikkelissaan, että ”identiteetti rakentuu sosiaalisessa kontekstissa suhteessa henkilöiden välisiin verkostoihin, erilaisten ryhmien jäsenyyksiin sekä ryhmän jäsenten välisiin suhteisiin”. Kun yksilölliset persoonallisuuspiirteet, kuten itsevarmuus, itsetunto ja itsetuntemus kehittyvät oppimisen tuloksina, ilmenee se yhtymäkohtana kansalaisosallistumisessa (Rüber ym. 2018, 546). Panitsides (2013, 614) toteaa, että henkilökohtaisten taitojen ja osaamisen kehittäminen itsetunnon parantamiseen, sosiaali-

seen vuorovaikutukseen ja verkostoitumiseen liittyen on keskeinen muuttuja, joka voi toimia mekanismina hyvinvoinnin, talouskasvun ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi. Näin ollen yleisivistävä tai harrastuspainotteinen opiskelu voi pitemmällä aikavälillä muodostua aktiivista kansalaisuutta tukevaksi toiminnaksi (Laitinen & Nurmi 2003, 130).

Asenteet ja arvot

Aktiivinen kansalaisuus edellyttää asenteita ja arvoja siten, että kansalainen tiedostaa yhteiskunnan arvot ja muuttaa asennekäyttäytymistään ottamalla vastuuta yhteisistä asioista ja muista ihmisistä (Tuomisto ja Salo 2006, 95-97, 104). Positiivisilla oppimiskokemuksilla on myönteinen vaikutus sosiaaliseen aktiivisuuteen ja osallistumiseen (Schuller ym. 2004, 172). Lisäksi omaehtoinen harrastustavoitteinen opiskelu, jossa valitut kurssit käsittelevät yksilön kiinnostuksen kohteita voi innostaa myös jatko-opintoihin (Manninen & Meriläinen 2015, 95). Tästä syystä vapaan sivistystyön oppilaitoksia pidetään erinomaisena väylänä yksilöiden sosiaalisessa orientoitumisessa (Tuomisto & Salo 2006, 95–97, 104). Osallistumattomuuden vähentämiseksi osallisuutta ja toimintaa lisäämällä lisääntyy kansalaisosallistuminen, joka ilmenee kykyä ottaa kriittisesti kantaa yhteisiin asioihin ja vaatia niihin muutosta (Pastuhov & Salo 2019, 185).

3.3 Aiemmat tutkimukset

Hyypä ja Mäki (2003) käsittelevät kirjoituksessaan kahden kieliyhteisön eli ruotsinkielisen vähemmistön ja suomenkielisen enemmistön välisiä eroja sosiaalisessa osallistumisessa ja terveydessä. Tutkimuksen tulosten mukaan ruotsinkielisessä yhteisössä on enemmän sosiaalista pääomaa, joka ilmenee parempana terveytenä ja hyvinvointina. Kahden kieliyhteisön väliset erot johtuvat siitä, että ruotsinkielisellä vähemmistöllä on luotettavat ystävyysverkot, sosiaalinen aktiivisuus harrastustoiminnoissa ja uskonnollisissa ryhmissä, joka ilmenee luottamuksena yhteisöä kohtaan. Hyypän ja Mäen tutkimusta vahvistaa Pastuhovin ja Salon (2019) tutkimus, joka käsittelee ”kansalaisuutta ja sen ilmenemismuotoja osallisuuden näkökulmasta kansalaisopiston puutyökurssilla”. Senioreiden puutyökurssilla osallisuus on yhteisöllistä toimintaa, läsnä olemista, ylläpitää työelämätaitoja ja voimaannuttaa osallistujia.

Sosiaalisen osallisuuden ja sosiaalisen pääoman vaikutusta on tutkinut myös Jan Teorell. Teorell (2003) tarkastelee, miten eri kansalaisjärjestöissä toimiminen edistää poliittista osallistumista sosiaalisen pääoma teorian näkökulmasta. Tutkimuksen keskeinen tutkimustulos on, että ”yhdistävä” sosiaalinen pääoma aktivoi myös järjestöjen passiivisimpia jäseniä. Teorell perustelee myös ”yhdistävää” so-

siaalista pääomaa ”heikkojen siteiden” logiikalla, jonka mukaan osallistamalla useamman kansalaisjärjestöjen toimintaan, tarjoaa se laajemmat verkostot toimia. Toisin sanoen, mitä useampaan yhdistykseen yksilö kuuluu, sitä paremmat edellytykset yksilöllä on osallistua poliittiseen toimintaan.

McIntyre (2012) käsittelee kirjoituksessaan ”Sosiaalisen pääoman kehittäminen ja palauttaminen yhteisöllisen aikuiskoulutuksen avulla”, miten aikuiskoulutukseen osallistuminen on osa elinikäisen oppimisen jatkumoa ja lisää sosiaalista pääomaa. Eri koulutustaustojen ja elämäntilanteiden johdosta opiskelijoiden vähentynyt sosiaalinen pääoma lisääntyi koulutukseen osallistumalla ja tuki pois pääsyä sosiaalisesta eristäytyneestä. Koulutukseen osallistuminen vaikutti opiskelijoiden itseluottamuksen ja sosiaalisten verkostojen kehittymiseen etenkin niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka olivat eriarvoisemmassa asemassa, kuten työttömät ja vammaiset.

Tett ja Maclachlan (2007) tutkivat oppimiskokemusten, itseluottamuksen ja oppijaidentiteetin vaikutuksia sosiaaliseen pääomaan. Oppimista pidetään sosiaalisena toimintana, joka rakentaa sosiaalista pääomaa kehittämällä osaamisresursseja, jotka perustuvat vuorovaikutusmahdollisuuksiin yhteisön muiden jäsenten kanssa. Tutkimuksen tulokset osoittivat koulutukseen osallistumisen ja itseluottamuksen lisäämisen merkitystä, joka ilmeni oppijaidentiteetin positiivisena muutoksena. Opiskelijoiden luottamus itsestä kyvykkäänä oppijana johti itsetunnon vahvistumiseen. Myös verkostojen jäsenyydet ja kyky aktivoida sosiaalista pääomaa tarjosivat opiskelijoille työllistymismahdollisuuksia. Seppo Niemelä (1998) korostaakin kirjoituksessaan ”Vapaan sivistystyön kolme tehtävää” niitä toimia, jotka ”vahvistavat uskoa omiin kykyihin, itseluottamusta, yhteistyökykyä ja rohkeutta tarttua uusiin mahdollisuuksiin”. Niemelä pitää tarvittavia toimia ”sitä tärkeämpänä, mitä suuremmissa syrjäytymisvaarassa yksilö on”.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimustehtävä pohjautuu aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen osallistumiseen liittyviin asenteisiin ja mielipiteisiin sekä kansalaisopiston kursseille osallistumisen mahdollisiin vaikutuksiin kansalaisosallistumiseen ja eri pääomien kehittymiseen. Näkökulmana ja kiinnostuksen kohteena ovat kansalaisopisto-osallistujat, jotka vastaushetkellä arvioivat omaa asennoitumistaan, kiinnostustaan sekä osallistumisaktiivisuuttaan aktiivisen kansalaisuuden ilmenemismuotoihin, kuten vapaaehtoistyön tekemiseen (esim. järjestöissä toimimiseen) tai vertaistoimintaan. Tutkimustehtävän perusteluna on yleinen sosiaalisen osallistumisen väheneminen, jopa sosiaalinen syrjäytyminen, joka voi liittyä esimerkiksi köyhyyteen ja työttömyyteen, jotka heikentävät yksilöiden mahdollisuuksia kouluttaa itseään, osallistua ja toimia aktiivisina kansalaisina (esim. Mikelatou ja Arvanitisb 2018, 506). Jos tämän tutkielman tutkimustulosten perusteella voidaan tunnistaa passiiviseen kansalaisuuteen liittyviä tekijöitä, on tutkimustietoa vietävä myös poliittisille päättäjille.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2015) mukaan osallisuus voidaan määritellä kolmella ulottuvuudella: riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, toiminnallinen osallisuus sekä yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys. Toiminnallista osallisuutta ja yhteisöihin kuulumista voidaan tarkastella tutkimusaineiston avulla.

Tavoitteena on tutkielman avulla tarkastella, millaisia kansalaisia aktiivisuuden tason suhteen kansalaisopistoon ilmoittautuneet aikuiset ovat. Tavoitteena on tuoda esille kyselyvastaajien asennoitumista kansalaistoimintaan, konkreettiseen tekemiseen ja osallistumisaktiivisuuteen. Tutkimusaihetta lähestytään sekä yksilön että kansalaisopiston roolin näkökulmasta.

1. Miten kursseille osallistujat eroavat toisistaan kansalaisaktiivisuuden ja -passiivisuuden suhteen?
2. Missä määrin taustamuuttujat (sukupuoli, koulutustausta ja työllisyystilanne) selittävät kansalaisaktiivisuuteen asennoitumista?
3. Missä määrin taustamuuttujat (sukupuoli, koulutustausta ja työllisyystilanne) selittävät konkreettiseen kansalaistoimintaan osallistumista?
4. Onko eri pääomilla yhteyttä kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen?

Tutkimuskysymyksessä 4 eri pääomat valikoituivat tutkimuskysymykseksi aiempien tutkimuksien pohjalta (esim. Manninen ym. 2019; Schuller ym. 2004), koska tutkimustulosten mukaan eri pääomilla on todettu olevan vaikutusta aktiiviseen kansalaisuuteen, joka ilmenee kansalaisten kansalaistoimintaan osallistumisena.

5 METODOLOGIA

5.1 Tutkimuksen lähestymistapa ja aineisto

Metodologinen (menetelmäoppi) pohdinta voidaan aloittaa kysymällä, ”millä tavalla tutkielmani liittyy toisaalta kokemukseen ja toisaalta yleistämisen ongelmalliseen tapahtumaan” (Holma ja Mälki 2011, 21). Tutkimuksen lähtökohtana on, että ilmiötä koskeviin kysymyksiin pyritään saamaan vastauksia. Tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi olen pyrkinyt valitsemaan siihen soveltuvat analyysimenetelmät. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa analyysimenetelmien valitseminen suhteessa tutkimustehtävään vastaamiseen on olennaisinta. Olen perehtynyt syventävästi erilaisiin tilastollisiin testeihin ja monimuuttujamenetelmiin, joista olen valinnut parhaat mahdolliset ja ymmärrykseni mukaiset menetelmät tarkastella tutkimuskysymyksiä. Analyysimenetelmien perusjaotteluna on pidetty jakoa määrälliseen tai laadulliseen analyysiin ja tässä tutkielmassa noudatettiin määrällistä eli kvantitatiivista analyysia. Menetelmällisiä valintoja ohjaavat teoreettiset lähtökohta-oletukset, jotka noudattavat tieteenfilosofisiin suuntauksiin liittyviä tiedon tuottamisen teorioita. (Lähdesmäki, Hurme, Koskimaa, Mikkola & Himberg 2022.) Ihmis- ja yhteiskuntatutkimuksessa kvantitatiiviset menetelmät perustuvat usein positivistiseen tiedekäsitykseen (Tuomivaara 2005, 29) ja Iksen (2016, 115) mukaan positivismia on pidetty määrällisen tutkimuksen synonyymina. Positivismin piirteitä on kytkeytynyt tässä tutkielmassa osittain ohjaavana suuntauksena, sillä se mahdollistaa selittämään ja mittaamaan havaintoaineistoa erilaisten määrällisten muuttujien avulla (Lähdesmäki ym. 2022).

Tutkielmassa on pyritty kuvaamaan ja tulkitsemaan aineistoa tilastojen ja numeroiden avulla, mikä on tyypillistä kvantitatiiviselle tutkimukselle (Lähdesmäki ym. 2022). Heikkilän (2004, 16) mukaan kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi, ja Tähtinen, Laakkonen ja Broberg (2020, 11) ovat sitä mieltä, että silloin ollaan kiinnostuneita eri ryhmien ja tekijöiden välisistä yhteyksistä ja riippuvuuksista, niihin liittyvistä mekanismeista tai yleisesti vain eri ilmiöiden esiintymisestä ja niihin liittyvistä eri tekijöistä. Tässä tutkielmassa kiinnostus eri ryhmien ja muuttujien välisistä yhteyksistä oli keskeistä, jota aineistopohjaisuus määritteli. Tutkielma toteutettiin empiirisenä tutkimuksena, jonka tavoitteena on tuottaa deskriptiivistä tietoa eli asiat on pyritty esittämään siten kuin ne ovat (Holma ja Hyytiäinen 2015, 222). Lähdesmäen ym. (2022) mukaan empiirisessä tutkimuksessa lähtökohtana on tutkimuskohteen havaintoihin ja mittaamiseen perustuva näkökulma, kun taas teoreettisessa tutkimuksessa tutkimuskohteen käsitteellisiin malleihin ja selityksiin perehdytään tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen.

Tutkimuksella on aina tarkoituksensa ja tämä tutkielma on luokiteltavissa kuvailevaksi tutkimukseksi. Kuvailevalle tutkimukselle on ominaista se, että ”tutkija esittää tai luonnehtii tarkasti ja järjestelmällisesti

tapahtuman, ilmiön, tilanteen, toiminnan, henkilön tai asian keskeiset, näkyvimät tai kiinnostavimmat piirteet” (Vilkkä 2007, 20). Tähtisen ym. (2019, 24) mukaan ”empiirinen määrällinen tutkimus on samaan aikaan sekä kuvailevaa että tulkitsevaa, induktiivista ja teoreettista”.

Tutkielmassa käytetään kvantitatiiviseen survey-tutkimukseen pohjautuvaa valmista aineistoa. Survey-tutkimukseen voidaan soveltaa erilaisia analyysimenetelmiä riippuen siitä, mitä ilmiöstä halutaan selvittää. Kun kvantitatiivisella tutkimuksella on riittävän suuri ja edustava otos, silloin survey- eli kyselytutkimusta voidaan käyttää tutkimusmenetelmänä. Kyselylomakkeella olevien väittämien ja strukturoitujen eli suljettujen, valmiita vastausvaihtoehtoja tarjoavien kysymyksien tavoitteena on saada kuvailevaa tietoa vastaajien suhtautumisesta tutkittavaan ilmiöön. (Lähdesmäki ym. 2022). Tutkielman empiirinen valmis aineisto on koottu verkkokyselyllä, jonka käyttöön olen saanut luvan aineiston haltijalta. Ero itse kootun ja valmiin aineiston välillä on ainakin se, että tutkimustehtävä ja siitä johdettavat tutkimuskysymykset tulee määritellä aineiston ehdoilla eli mitä aineisto mahdollistaa tutkia. Yleensä tutkimusaineistot vaikuttavat siihen, mitä menetelmää on hyödyllisintä käyttää, koska tietynlaiset aineistot sopivat tietynlaisten ongelmanasettelujen kanssa. (emt.) Aineistoon perehtymisen ja muokkaamisen jälkeen tein kyselylomakkeelta muodostuneiden summamuuttujien uudelleen luokittelut.

Tämän tutkielman aineistona käytin Mannisen ym. (2019) tutkimuksessa verkkokyselylomakkeella kerättyä aineistoa. Tähtisen ym. (2020, 27) mukaan kyselylomake soveltuu aineiston keruuvälineeksi, kun ollaan kiinnostuneita tutkittavien mielipiteistä, arvoista ja asenteista. Tässä tutkielmassa Mannisen ym. (2019) tutkimuksen kyselylomakkeen väittämillä kerätyt vastaukset toimivat aineistona, jotka käsittivät kansalaisopiston tuottamia hyötyjä neljän pääoman ryppäinä. Omaan tutkielmaani liittyvää aineistoa olen ottanut mukaan kysymyksistä, joissa asenneasteikolla mitattiin havaintoyksikkönä olevan yksilön asennetta tai mielipidettä 1) kansalaisaktiivisuuteen ja sosiaaliseen osallistumiseen, 2) arjen osaamiseen, 3) toimijuuteen ja 4) elämänlaatuun. Likertin asteikkoa on käytetty mielipideväittämissä ja sen perusideana on ääripäiden eroavaisuus eli toinen ääripää on samanmielinen ja toinen vastaavasti erimielinen. (Vilkkä 2007, 45–46.) Mannisen ym. (2019) tutkimuksessa käytettiin pääasiassa 7-portaista vastausasteikkoa. Tähtisen ym. (emt. 31) mukaan ”muuttujien mitta-asteikko on keskeinen määrittelevä tekijä sen suhteen, mitä tilastollista analyysimenetelmää niiden kuvailussa ja analyysissä voidaan soveltaa”. Muuttujien mitta-asteikot jaetaan kategorisiin ja numeerisiin muuttujiin. ”Kategoriset muuttujat kuvaavat laadullisia ominaisuuksia ja numeeriset muuttujat ovat määrällisiä muuttujia, joiden arvot ovat reaalitylukuja” (emt. 31).

Mannisen ym. (2019) tutkimuksen kysely toteutettiin osallistujille, jotka olivat ilmoittautuneet syksyllä 2017 jollekin kansalaisopiston kurssille, joten kyseessä oli lähtötilannekysely 2017 ja seurantakysely 2018. Kyselyissä koottiin Joensuun seudun kansalaisopistoon ilmoittautuneiden aikuisten kokemuksia

kansalaisopisto-opiskelusta ja erilaisista asuinkuntaan ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Lähtötilanne- ja seurantakyselyn vastaajia kyselyaineistossa oli 1239, joiden vastauksia analysoin. Tässä tutkielmassa käytetty kyselylomake löytyy liitteestä 1 ja sen taustaa on kuvattu Mannisen ym. (2019) raportissa luvussa 2.

5.2 Aineiston analyysi

Vastaajien jakaumat eri taustamuuttujien osalta on esitetty numeerisesti. Kyselyaineistojen tilastolliset analyysit suoritettiin IBM SPSS 27 -ohjelmistolla. Tuloksia havainnollistettiin taulukoiden ja kuvien avulla. Kokonaistuloksissa analysoitiin, oliko tutkittavissa asioissa eroja eri taustamuuttujaryhmien välillä. Analyysimenetelminä tutkielmassa käytettiin Studentin t-testiä, varianssianalyysia ja ristiintaulukointia. Studentin t-testiä ja varianssianalyysia käytettiin tarkasteltaessa, onko eri taustamuuttujien mukaan ryhmien välisiä keskiarvoeroja kansalaisaktiivisuusasenteessa ja kansalaisaktiivisuustoiminnassa. T-testi ja varianssianalyysi edellyttävät normaalijakaumaa, jota voidaan tarkastella Kolmogorov-Smirnovin testillä tai Shapiro-Wilk -testillä. Ensiksi mainittua käytetään, jos otoskoko on yli 50. Normaalijakauman kriteerit edellyttävät, että keskiarvon erojen merkitsevyyden tason (p -arvo) tulee olla yli 0,05 tai otoskoon on oltava riittävän suuri. Toisin sanoen jo noin 30:n suuruinen otos alkaa muistuttaa normaalijakaumaa. (Tähtinen ym. 2020, 98.) Ristiintaulukkoanalyysissa tarkasteltiin kahta muuttujaa ja niiden välistä yhteyttä sekä yhteyden tilastollista merkitsevyyttä Pearsonin Khiin neliö (χ^2) -riippumattomuustestillä. Jos Khiin neliö (χ^2) -testin edellytykset eivät täytyneet (useassa solussa liian pieniä arvoja), käytettiin Monte Carlo –simulointia apuna. Monte Carlo menetelmä tuottaa tarkan p -arvon (Mehta & Patel 1996, 4).

5.2.1 Studentin t-testi ja varianssianalyysi

Studentin t-testiä käytettiin kahden ryhmän välisten keskiarvoerojen arvioimiseen. Tässä tutkielmassa Studentin t-testin avulla vertailtiin mahdollisia keskiarvoeroja sukupuolen välillä. T-testin käytön edellytyksiä ovat, että kategorinen muuttuja on kaksiluokkainen, mitta-asteikko on joko välimatka- tai suhteasteikollinen sekä numeerisen muuttujan populaatiovariانسsit (hajonnat) ovat yhtä suuret eri ryhmissä (Tähtinen ym. 2020, 121). T-testin käytön edellytykset täytyivät, kun kategorinen muuttuja oli kaksiluokkainen, numeerisen muuttujan mitta-asteikkona oli Likert-asteikko ja normaalijakaumaoletuksen mukaisesti otoskoko oli riittävän suuri. Keskeisimpiä tunnuslukuja olivat otoskeskiarvot ja -keskihajonnat, t -arvot (testisuureen arvo) ja p -arvot (havaittu merkitsevyyden taso). Tähtisen ym. (emt. 121) mukaan p -arvo ilmaisee, onko ryhmien keskiarvojen välillä havaittu ero tilastollisesti merkitsevä. Ero on tilastollisesti merkitsevä, jos p -arvo pienempi kuin 0,05.

Keskiarvojen erojen merkitsevyyden testaamiseen käytetään yksisuuntaista varianssianalyysia (Analysis Of Variance, ANOVA) silloin, kun selittävällä kategorisella muuttujalla on luokkia kolme tai enemmän. Yksisuuntaisuudella tarkoitetaan sitä, että selittäviä muuttujia on vain yksi. (Mamia 2005, 43.) Varianssianalyysissa tutkitaan, miten eri kategoriset muuttujat (tekijät) vaikuttavat analysoitavaan määrälliseen muuttujaan (vaste) eli miten ne selittävät vastemuuttujan vaihtelua. Varianssianalyysin käytön edellytyksiä ovat, että selitettävä muuttuja on vähintään välimatka-asteikollinen, normaalijakautunut selittävän muuttujan eri luokissa, sekä selitettävän muuttujan populaatiovariانسien tulee olla yhtä suuret selittävän muuttujan eri luokissa. (Tähtinen 2020, 141–142.)

Tässä tutkielmassa varianssianalyysilla pyrittiin havaitsemaan mahdollisia eroja erilaisen koulutustautan omaavien välillä ja eri työmarkkinatilanteessa olevien välillä. Molempia taustamuuttujia käytettiin analyysissa kyseistä menetelmää käyttäen. Varianssianalyysi perustuu ryhmien väliseen ja ryhmien sisäiseen vaihteluun. Toisin sanoen ”mitä suurempi on ryhmien välinen vaihtelu suhteessa ryhmien sisäiseen vaihteluun, sitä suuremmaksi tulee testisuureen F-arvo ja sitä pienemmäksi siihen liittyvä p-arvo”. (Tähtinen ym. 2020, 149.) Tämä tarkoittaa siis sitä, että F-arvo ilmaisee, onko ryhmien välillä eroja. Jos eri ryhmien välillä on eroja, niin varianssianalyysin lisäksi on tehtävä parittaiset vertailut post hoc -testeillä, jotta saadaan selville, mitkä keskiarvot pareittain poikkeavat toisistaan (emt. 149.) Tässä tutkielmassa käytettiin Brown-Forsythen ja Dunnett’s T3 -menetelmää.

5.2.2 Ristiintaulukointi

Ristiintaulukoinnilla tutkittiin muuttujien jakautumista ja niiden välistä yhteyttä, sekä eroa selitettävän muuttujan jakauma selittävän muuttujan eri luokissa (Tähtinen ym. 166). Mielenkiinnon kohteena oli tarkastella kansalaisaktiivisuusasennetta ja -toimintaa. Ristiintaulukoinnissa käytettiin välimatka-asteikollisia muuttujia, jotka uudelleenkodeattiin luokitteluasteikollisiksi muuttujiksi. Yhteyksien tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin Khiin neliö (χ^2) -riippumattomuustestillä avulla, joka ilmaisee muuttujien väliset riippuvuussuhteet (emt. 167). Khiin neliö -testin käyttöä rajoittaa havaintojen solukohtaiset kriteerit, jotka huomioitiin tulosten tarkastelussa. Tässä tutkielmassa käytettiin myös Fisherin tarkkaa testiä $F(x)$, joka on vaihtoehtoinen Khiin neliö (χ^2) -testin kanssa ja soveltuu tilanteisiin, jossa Khiin neliö (χ^2) -testin kriteerit eivät täyty. Tarkan p-arvon laskeminen voi asettaa tietokoneen resursseille ilmoituksen muistin loppumisesta ja siksi käytettiin Monte Carlo -simulointia. Tutkimuskirjallisuudessa (esim. Mamia 2005, 35) on esitetty vaihtoehtona muuttujien uudelleenluokittelua yhdistelemällä pieniä luokkia. Tässä tutkielmassa käytettiin molempia vaihtoehtoja ja ne ovat erikseen mainittuina kyseisissä kohdissa. Syy, miksi molempia vaihtoehtoja käytettiin, oli se, että kiinnostuksena oli analysoida myös ääripäiden jakautumista. Tilastollisissa testeissä p-arvoa käytetään eri tekijöiden välisen riippuvuuden tar-

kasteluun ja todentamiseen (Tähtinen ym. 2020, 41). P-arvo kertoo tilastollisen merkitsevyyden ja perustuu aineistosta laskettuun testisuureeseen sekä testin taustalla olevaan todennäköisyysjakaumaan (emt. 41). Tässä tutkielmassa p-arvolla tulkittiin tulosten tilastollista merkitsevyyttä ja riippuvuuden voimakkuutta Cramerin V:llä, joka on efektikokoa mittaavaa tunnusluku (emt. 48). Summamuuttujien reliabeliutta mitattiin Cronbachin alfa-kertoimen avulla.

5.3 Kyselyvastaajien taustatietoja

Lähtötilannekyselyyn syksyllä 2017 ja seurantakyselyyn syksyllä 2018 vastanneiden taustatiedot on esitetty seuraavassa taulukossa (Taulukko 1). Lisäksi taulukossa on esitetty molempiin kyselyihin vastanneiden profiili. Analyysissa käytettiin koko aineistoa (n = 1239).

Taulukko 1. Kyselyvastaajien taustatiedot (Manninen ym. 2019)

	Lähtötilannekysely (syksy 2017)	Seurantakysely (syksy 2018)	Molempiin kyselyihin vastanneet eli seuranta- taryhmä
Vastaajat	Joensuun seudun kansalaisopistoon syksyllä 2017 ilmoittautuneet		
Vastaajia	n = 371	n = 601	n = 267
Sukupuoli			
naisia	290 (79,7 %)	473 (80,3 %)	207 (77,8 %)
miehiä	74 (20,3 %)	116 (19,7 %)	59 (22,2 %)
Ikäjakauma	19-81 v. ka 55,75	18-83 v. ka 57,59	20-82 v. ka 58,97
Koulutustausta			
yliopisto	130 (35,8 %)	179 (30,2 %)	93 (35 %)
amk	47 (12,9 %)	75 (12,6 %)	42 (15,8 %)
opisto	100 (27,5 %)	192 (32,4 %)	79 (29,7 %)
ammattikoulu	65 (17,9 %)	108 (18,2 %)	37 (13,9 %)
ammattikurssi	12 (3,3 %)	24 (4 %)	9 (3,4 %)
ei amm. koulutusta	9 (2,5 %)	15 (2,5 %)	6 (2,3 %)
Työmarkkinatilanne			
työssä	177 (48,2 %)	259 (43,4 %)	107 (40,1 %)
opiskelija	9 (2,5 %)	20 (3,4 %)	8 (3 %)
kotona	7 (1,9 %)	9 (1,5 %)	2 (0,7 %)
työtön	14 (3,8 %)	20 (3,4 %)	8 (3 %)
eläkkeellä	160 (43,6 %)	289 (48,4 %)	142 (53,2 %)

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tässä tutkielmassa tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset mahdollistivat käytettävän valmista aineistoa. Valmiin aineiston uudelleen hyödyntäminen mahdollisti lisäanalyysin tekemisen. Tutkimuskysymyksillä saatiin selville vastaajien asenteita ja mielipiteitä heidän kansalaisaktiivisuudestaan, joita voitiin vertailla taustamuuttujien suhteen. Toiseksi, valmiit tutkimusaineistot vähentävät tutkimuspainetta

ja lisäävät tieteen avoimuutta. Tutkimuseettinen neuvottelukunta suosittaakin käytettävän valmiita tutkimusaineistoja hyödyksi tieteen kriittisen arvioinnin ja tieteen edistymisen toteutumiseksi. Tässä tutkielmassa aineisto käsiteltiin eettisten ohjeiden mukaisesti ja yksityisyyden suojaa kunnioittaen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 13).

Määrällisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa keskeisiä käsitteitä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Tässä tutkielmassa mitattiin summamuuttujien reliabiliteettia. Reliabiliteettikertoimet saavat yleisimmin arvoja väliltä 0–1 ja mitä lähempänä ykköstä, sen homogeenisempi mittari on (Tähtinen ym. 2020, 85). Tässä tutkielmassa alhaisin käytetty reliabiliteettikertoimen arvo oli 0,55. Kansalaisopistoon ilmoittautuneiden aikuisten aktiivisuuden tasosta on mahdollista saada tietoa vain vastaajilta itseltään. Vastaajien omat mielipiteet ja arviot omasta aktiivisuudestaan voidaan pitää luotettavana tiedonlähteenä. Tutkimuksen validiteetilla varmistetaan mittarin pätevyys eli kysymyksellä mitataan juuri tarkoitettua asiaa ja että kysymys merkitsee kaikille vastaajille samaa (Karjalainen 2010, 23). Tässä tutkielmassa kansalaisopistoon ilmoittautuneiden aikuisten kansalaisaktiivisuutta mitattiin siihen soveltuvilla mittareilla. Kansalaisaktiivisuusmittariin valittiin mukaan väittämiä, jotka sisällöllisesti kuvasivat vastaajien aktiivisuutta. Kyselyvastaajien valikoituminen voi olla vääristynyt joidenkin taustamuuttujien, kuten koulustaustan tai työmarkkinatilanteen mukaan. Tästä huolimatta on kuitenkin täysin relevanttia tarkastella aktiivisuuden tasoa myös tästä vastaajajoukosta, kun ollaan kiinnostuneita analysoimaan myös vastauksien ääripäitä.

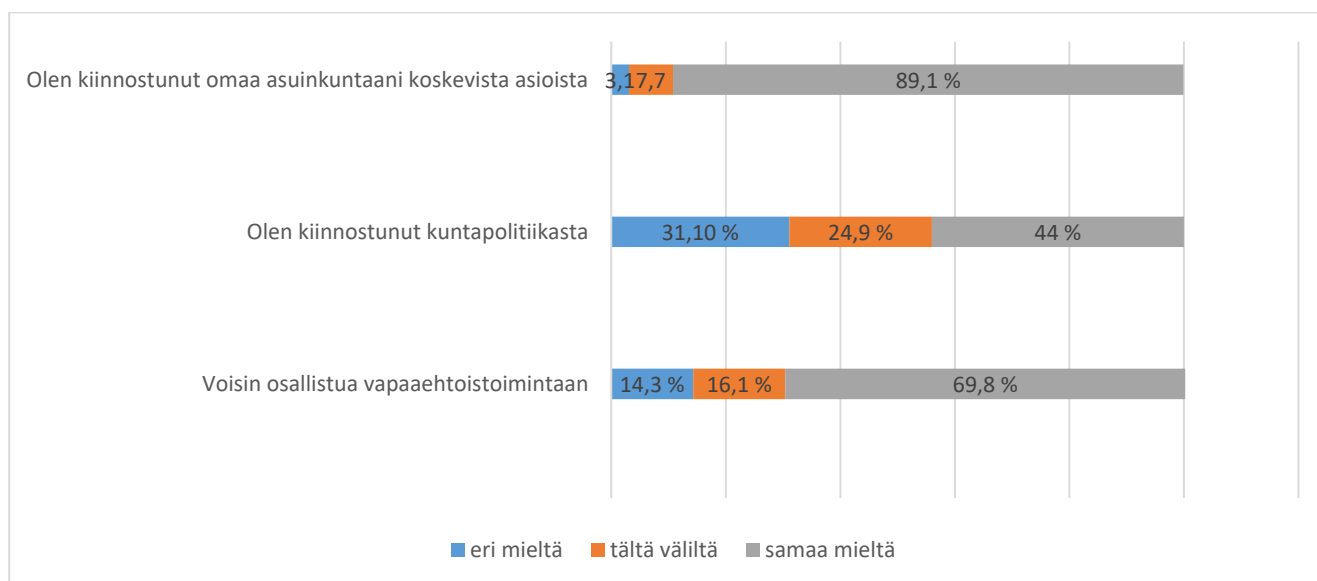
Pääoma	Lomakkeen väittämät
Työ (.84)	Hallitsen ihmisten väliseen yhteydenpitoon liittyvän tietotekniikan käytön (esim. sähköposti). Minulla on mahdollisuus parantaa tulotasoani. Minulla on vaihtoehtoisia työ- ja uravaihtoehtoja.
Identiteettipääoma: Toimijuus (.91)	Kun teen suunnitelmia, olen varma, että pystyn myös toteuttamaan ne. Tiedän, mitä haluan elämältäni. Uskon, että pystyn itse määräämään elämäni suuntaa. Tunnen, että minulla on mahdollisuuksia vaikuttaa minulle tapahtuviin asioihin. Minun on helppo keskittyä tavoitteisiini ja saavuttaa päämääräni. Luotan siihen, että pystyn toimimaan tehokkaasti yllättävissä tilanteissa. Suhtaudun myönteisesti elämään.
Terveyspääoma: Terveyskäyttäytyminen (.85) Elämänlaatu (.85)	Pyrin noudattamaan terveitä elämäntapoja. Kiinnitän riittävästi huomiota ruokavaliooni. Millaiseksi arvioit elämänlaatusi? Onko sinulla riittävästi tarmoa arkipäivän elämääsi varten? Onko sinulla tarpeeksi rahaa tarpeisiisi nähden? Oletko tyytyväinen terveyteesi? Oletko tyytyväinen kykyysi selviytyä päivittäisistä toiminnoistasi? Oletko tyytyväinen itseesi? Oletko tyytyväinen ihmissuhteisiisi? Oletko tyytyväinen asuinalueesi olosuhteisiin?

6.1 Kansalaistoimintaan suhtautuminen ja osallistuminen

Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi kansalaisopistossa opiskelevien aikuisten kansalaisaktiivisuuden asennoitumiseen. Väittämien vastausvaihtoehdot perustuvat asennetta mittaavien muuttujien osalta lähtötilanteeseen s. 2017 ja seurantakyselyyn s. 2018. Vastausjakaumakuviot on esitetty aihealueittain ja muodostetut summamuuttujat pohjautuvat pääosin kansalaisopiston hyötytutkimuksen (Manninen ym. 2019) tulosten pohjalta kokoamalla yksittäiset aktiivista kansalaisuutta mittaavat väittämät keskeisiksi aihealueiksi. Jos summamuuttujien reliabiliteetit ei ollut riittävät, niin kyseiset väittämät analysoitiin erikseen. Summamuuttujien arvot esittävät sitä, kuinka hyvin väittämät kuvaavat vastaajien asenteita omaa kansalaisaktiivisuutta kohtaan, heidän suvaitsevaisuuskäsityksiään, luottamusta kuntapäätäjiin ja kanssaihmiin, yhteisöön kuulumisen tunnetta, ja konkreettista tekemistä. Kansalaisaktiivisuutta, luottamus- ja suvaitsevaisuuskäsityksiä, yhteisöön kuulumisen tunnetta ja konkreettista tekemistä lomakkeella mitattiin asteikolla 1–7, (1 tarkoittaa täysin eri mieltä, 2 eri mieltä, 3 lähes eri mieltä, 4 tältä väliltä, 5 lähes samaa mieltä, 6 samaa mieltä ja 7 täysin samaa mieltä), ellei toisin ole mainittu. Konkreettista kansalaistoimintaan liittyvää tekemistä ja osallistumisaktiivisuutta lomakkeella mitattiin kyseisen toiminnan useutta kuvaavalla asteikolla 0–3 (0 = en kertaakaan, 1 = muutaman kerran kuukaudessa, 2 = muutaman kerran viikossa ja 3 = (lähes) päivittäin), ellei toisin ole mainittu.

6.1.1 Kansalaisaktiivisuuden asennoituminen

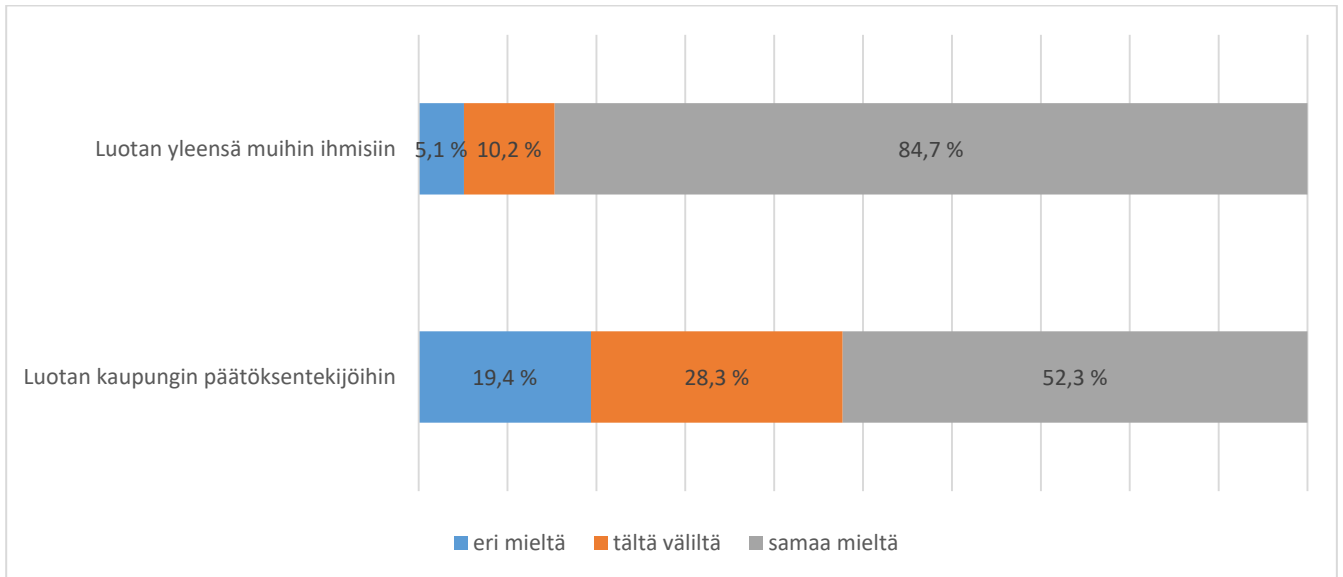
Kansalaisaktiivisuuden asennoitumista mittaava summamuuttuja muodostettiin kolmesta väittämästä (1) olen kiinnostunut omaa asuinkuntaani koskevista asioista; (2) olen kiinnostunut kuntapolitiikasta ja (3) voisin osallistua kansalaistoimintaan ja sen Cronbachin alfa -arvoksi tässä aineistossa saatiin .55. Kansalaisaktiivisuuden asennoitumista mittaavien väittämien pohjalta voidaan todeta, että omaa asuinkuntaa koskevat asiat kiinnostivat suurinta osaa, sillä 89,1 prosenttia vastaajista olivat lähes tai täysin samaa mieltä. Myös suurin osa tunsi kiinnostusta vapaaehtoistoimintaan kohtaan, sillä 69,8 prosenttia vastaajista valitsivat myös vastausasteikoilla 5 – 7 (lähes – täysin samaa mieltä). Kiinnostus kuntapolitiikkaa kohtaan jakoi vastaajien asennoitumista, sillä 44 prosenttia vastaajista olivat lähes tai täysin samaa mieltä ja taas 31,1 prosenttia lähes tai täysin eri mieltä. Vastaajien kokonaismäärä oli 1239, asennoitumista aktiiviseen kansalaisuuteen mittaavien väittämien vastausten lukumäärä vaihteli 1214:stä 1219:ään. Kuvio 3 perustuu yksittäisiin kansalaisaktiivisuuden asennoitumiseen mittaavien muuttujien vastausjakaumaan. Seitsemänportainen vastausasteikko tiivistettiin kolmeen.

Kuvio 3 Kansalaisaktiivisuuden asennoituminen

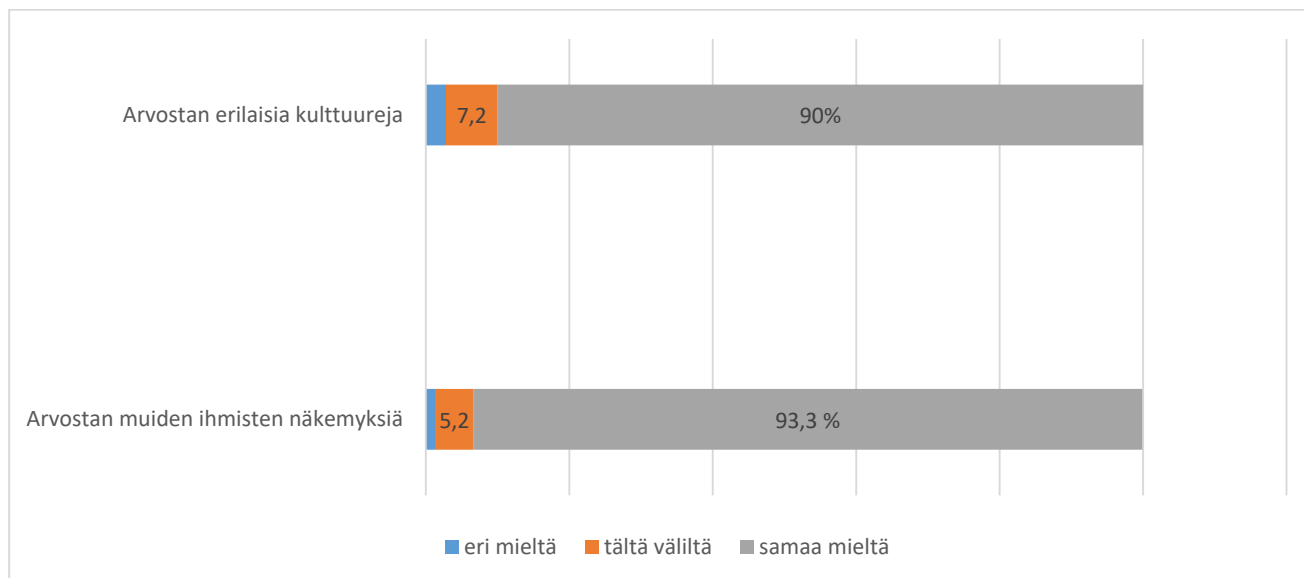
Luottamusta mittaavat summamuuttujat muodostettiin kahdesta väittämästä (1) luotan kaupungin päätöksentekijöihin ja (2) luotan yleensä muihin ihmisiin ja sen Cronbachin alfa -arvoksi tässä aineistossa saatiin .46. Koska Cronbachin alfa -arvo ei ollut riittävä, niin väittämät analysoitiin erikseen. Kysyttäessä vastaajien luottamusta kaupungin päätöksentekijöihin, esiintyy vastaajien keskuudessa eroja. Yli puolet (52,3 %) luottaa kaupungin päätöksentekijöihin, mutta lähes neljännes (19,4 %) ei luota. Kanssaihmissä luottamus oli korkea, sillä vain 5,1 prosenttia oli lähes tai täysin eri mieltä. Kuvio 4 voi havaita konkreettiset erot näiden kahden luottamusta kuvaavan väittämän välillä, kun oranssi palkki

kuvaa neutraalia vastausvaihtoehtoa. Kuviossa seitsemänportainen vastausasteikko on tiivistetty kolmeen.

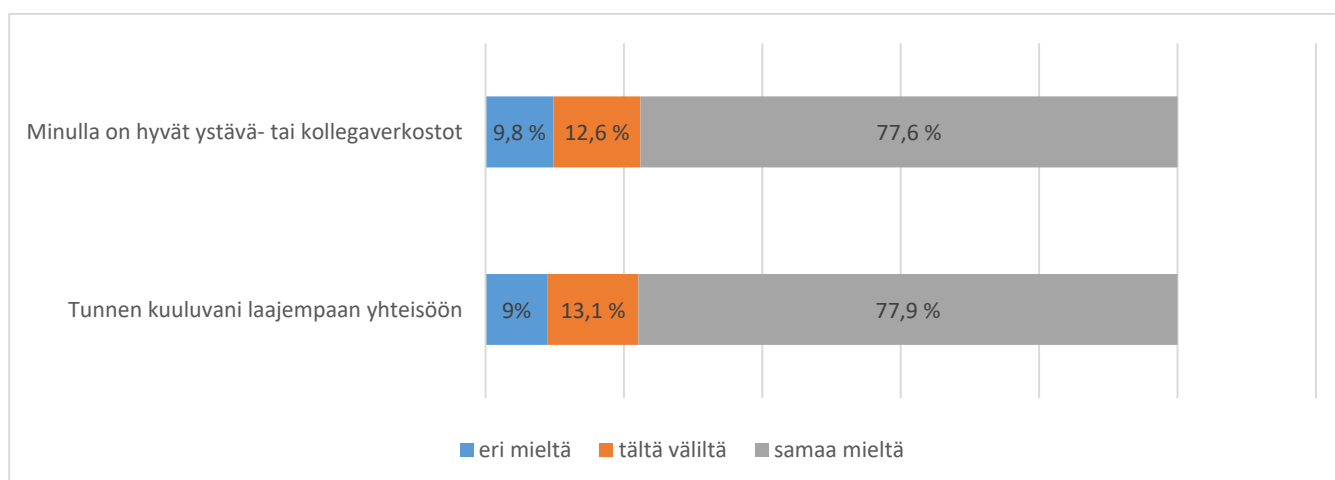
Kuvio 4 Luottamus päättäjiin ja kanssaihmiisiin

Suvaitsevaisuutta mittaava summamuuttuja muodostettiin kahdesta väittämästä (1) arvostan erilaisia kulttuureja ja (2) arvostan muiden ihmisten näkemyksiä ja sen Cronbachin alfa -arvoksi saatiin .72. Suvaitsevaisuuskäsityksiä koskevat väittämät kuvaavat suvaitsevaisuutta ja arvostusta toisia ihmisiä ja kulttuureja kohtaan, jotka ovat tärkeitä osatekijöitä vastaajien arvioidessa omia kansalaisuuskäsityksiä. Kuten kuviosta 5 voidaan havaita, Joensuun kansalaisopiston kursseille osallistuvat aikuiset ovat erittäin suvaitsevaisia erilaisia kulttuureja ja muita ihmisiä kohtaan. Vastaajista 2,8 prosenttia ei arvostanut erilaisia kulttuureja ja vain 1,4 prosenttia ei arvostanut muiden ihmisten näkemyksiä. Kuviossa seitsemänportainen vastausasteikko on tiivistetty kolmeen.

Kuvio 5 Suvaitsevaisuus

Yhteisöllisyyttä mittaava summamuuttuja muodostettiin kahdesta väittämästä (1) minulla on hyvät ystävä- tai kollegaverkostot ja (2) tunnen kuuluvani laajempaan yhteisöön ja sen Cronbachin alfa -arvoksi saatiin .73. Aktiivisen kansalaisuuden ydinajatuksena on yhteisöön kuuluminen (esim. Ronkainen 2009, 169) ja yhteisöllisyyden asenteita mittaavien väittämien pohjalta voidaan havaita, että vastaajat tuntevat olevansa osa laajempaa yhteisöä (77,9 %). Jotta voi kokea kuuluvansa yhteisöön, tarvitaan siihen myös verkostoja kuten ystävä- tai kollegaverkostoja. Kuten seuraava kuvio 6 osoittaa vastaajilla on hyvät ystävä- ja kollegaverkostot (77,6 %) ja on siten lähes identtinen yhteisöllisyyttä käsittävän asenteen kanssa. On kuitenkin huomioitava se, että molempien väittämien osalta lähes 10 prosenttia ei tuntenut kuuluvansa laajempaan yhteisöön eikä omaavan hyviä ystävä- tai kollegaverkostoja. Kuviossa seitsemänportainen vastausasteikko on tiivistetty kolmeen.

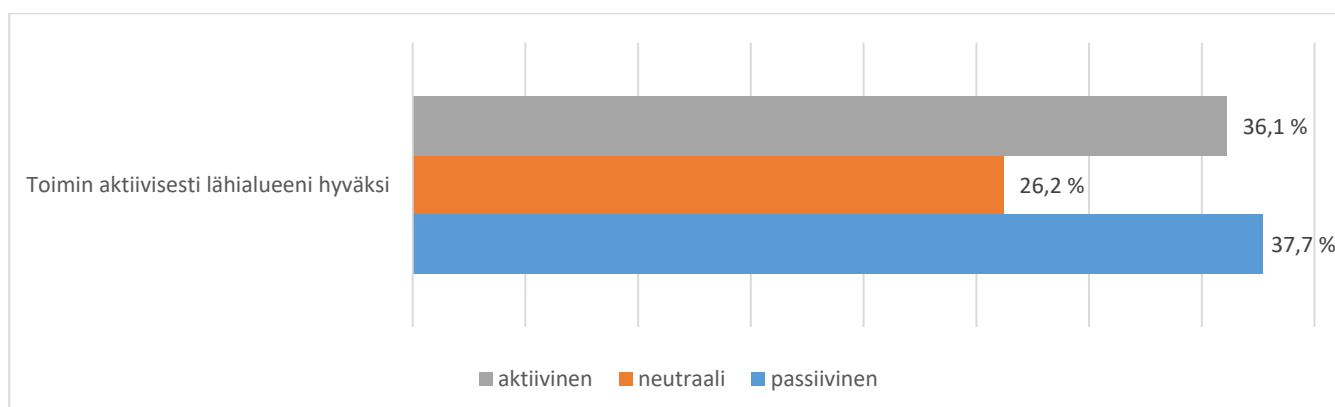

Kuvio 6 Yhteisöllisyys ja ystäväverkotot

Kansalaisaktiivisuus konkreettisenä tekemisenä

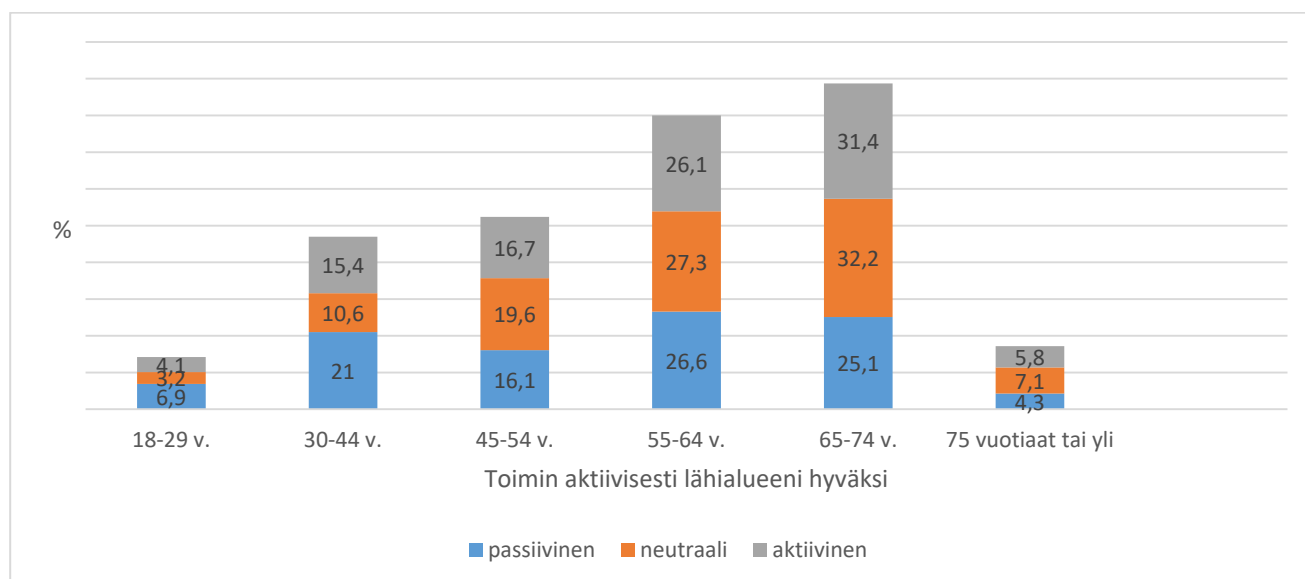
Aktiivista kansalaisuutta mittaava väittämä kuvaa vastaajien konkreettista tekemistä oman lähialueen hyväksi. Tämä muuttuja uudelleenkodeattiin uudeksi nominaaliasteikolliseksi kolmiportaiseksi asteikoksi (1 = passiivinen; 2 = neutraali; 3 = aktiivinen). Uudesti luokiteltuun muuttujaan muodostui kolme luokkaa vastaajien vastausten perusteella. Ryhmän luokkarajat muodostuivat siten, että passiivisiksi luokiteltiin vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa lähes tai täysin eri mieltä, neutraaliksi vastaajat, jotka olivat vastanneet tältä väliltä ja aktiivisiksi vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa lähes tai täysin samaa mieltä.

Aktiivinen toimiminen oman lähialueen hyväksi ei ollut ominaista toimintaa, sillä 37,7 prosenttia vastaajista olivat passiivisia toimijoita. Toisaalta aktiivisesti toimivia oli lähes sama määrä (36,1 %), joten tässä vastaajat jakautuivat molempiin ääripäihin. Kuviossa 7 on esitetty yhteenveto aktiivisesta toimimisesta oman lähialueen hyväksi. Vastaajien kokonaismäärä oli 1212.

Kuvio 7 Kansalaisaktiivisuus konkreettisenä tekemisenä

Vastaajien aktiivinen toimiminen oman lähialueen hyväksi eri ikäryhmien suhteen tarkasteltuna oli ja ei ollut ominaista toimintaa ikäryhmässä 55–64-vuotiaat, sillä heistä 26,6 prosenttia oli passiivisia toimijoita ja vastaavasti 26,1 prosenttia aktiivisia. Passiivinen toimiminen ilmeni kaikkein vähiten ikäryhmässä 75 vuotiaat tai yli, kun heistä 4,3 prosenttia oli passiivisia toimijoita. Aktiivisimpia toimijoita olivat 65–74-vuotiaat, sillä heistä 31,4 prosenttia toimi aktiivisesti lähialueen hyväksi, kun vastaavasti 18–29-vuotiaista 4,1 prosenttia oli aktiivisia. Konkreettiseen tekemisen yhteys eri ikäryhmien suhteen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(10) = 47,750$; $p < .001$; $V = 0,142$ (efektikoko heikko). Kuviossa 8 on esitetty vastaajien kansalaisaktiivisuus konkreettisenä tekemisenä ikäryhmien suhteen.

Kuvio 8 Lähialueen hyväksi toimiminen ikäryhmittäin

Konkreettisen tekemisen yhteyttä sosiaaliseen pääomaan tutkittiin ristiintaulukoinnilla, kun kiinnostuksena oli tutkia, onko konkreettisella tekemisellä yhteyttä sosiaalisen pääoman määrään. Sosiaalista pääomaa mittaava summamuuttuja käsittää ystävyys-suhteiden määrää ja luonnetta (ks. s. 23). Aktiivisesti oman lähialueen hyväksi toimivista 58,1 prosenttia omasivat hyvät sosiaaliset suhteet. Vastaavasti passiivisesti toimivista 26,4 prosentilla oli myös hyvät sosiaaliset suhteet ja olivat väittämän kanssa 'täysin samaa mieltä'. Passiivisista toimijoista 13,4 prosentilla oli vähäiset tai olemattomat sosiaaliset suhteet, kun vastaava luku aktiivisten toimijoiden osalta oli 2,2 prosenttia ja olivat väittämän kanssa 'eri mieltä tai tältä väliltä'. Vastausvaihtoehdossa 'eri mieltä tai tältä väliltä' tekeminen vaikutti vastaamiseen. Konkreettisen tekemisen yhteys sosiaaliseen pääomaan oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(6) = 74,26$; $p < .001$; $V = 0,244$ (efektikoko kohtalainen).

6.1.2 Kansalaisaktiivisuusasenteen ja konkreettisen tekemisen välinen yhteys

Aktiivista kansalaisuutta mittaava kansalaisaktiivisuusasenne muodostettiin alaluvussa 6.1.1 kuvatulla tavalla. Kansalaisaktiivisuusasenne –summamuuttuja uudelleenkoodattiin uudeksi nominaaliasteikolliseksi kolmiportaiseksi asteikoksi (1 = kielteinen, 2 = neutraali ja 3 = myönteinen). Uudesti luokiteltuun muuttujaan muodostui kolme luokkaa vastaajien vastausten perusteella. Ryhmän luokkarajat muodostuivat siten, että kielteisen asenteen omaaviksi luokiteltiin vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa lähes tai täysin eri mieltä, neutraaliksi vastaajat, jotka olivat vastanneet tältä väliltä ja myönteisen asenteen omaaviksi vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa lähes tai täysin samaa mieltä. Konkreettista tekemistä mittaava muuttuja kuvaa toimimista oman lähialueen hyväksi (kolmiportainen asteikko 1–3, ks. 29).

Nominaaliasteikollisten muuttujien jakautumista ja niiden välisiä riippuvuuksia tutkittiin ristiintaulukoinnin (Taulukko 5) avulla, kun tarkasteltiin kansalaisaktiivisuusasenteen ja konkreettisen tekemisen välistä yhteyttä. Haluttiin tutkia, eroavatko myönteinen, kielteinen ja neutraali asenne konkreettisen tekemisen suhteen. Kielteisen asenteen omaavista 79,6 prosenttia oli passiivisia toimijoita oman lähialueen hyväksi, kun vastaava luku myönteisen asenteen omaavilla oli 30,4 prosenttia. Myönteisen asenteen omaavista 41,8 prosenttia oli aktiivisia toimijoita ja vastaavasti kielteisen asenteen omaavista 8,2 prosenttia. Vastausvaihtoehdoissa 'passiivinen', 'aktiivinen' ja 'neutraali' asenne vaikuttivat vastaamiseen. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys konkreettiseen tekemiseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(4) = 123,31$; $p < .001$; $V = 0,227$ (efektikoko kohtalainen).

Taulukko 3. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys konkreettiseen tekemiseen

		Kansalaisaktiivisuusasenne			yhteensä	
		kielteinen	neutraali	myönteinen		
Toimin aktiivisesti oman lähialueeni hyväksi	passiivinen	Havaittu frekvenssi	39 _a	120 _a	294 _b	453
		Teor. frekvenssi	18,5	69,4	365,1	453,0
		% tekemisen taso	8,6%	26,5%	64,9%	100,0%
		% asenne luokissa	79,6%	65,2%	30,4%	37,7%
		Jäännös (adj. stand.)	6,2	8,4	-10,7	
	neutraali	Havaittu frekvenssi	6 _a	37 _a	269 _a	312
		Teor. frekvenssi	12,7	47,8	251,5	312,0
		% tekemisen taso	1,9%	11,9%	86,2%	100,0%
		% asenne luokissa	12,2%	20,1%	27,8%	26,0%
		Jäännös (adj. stand.)	-2,2	-2,0	2,9	
	aktiivinen	Havaittu frekvenssi	4 _a	27 _a	405 _b	436
		Teor. frekvenssi	17,8	66,8	351,4	436,0
		% tekemisen taso	0,9%	6,2%	92,9%	100,0%
		% asenne luokissa	8,2%	14,7%	41,8%	36,3%
		Jäännös (adj. stand.)	-4,2	-6,6	8,1	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	49	184	968	1201	
	Teor. frekvenssi	49,0	184,0	968,0	1201,0	
	% tekemisen taso	4,1%	15,3%	80,6%	100,0%	
	% asenne luokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

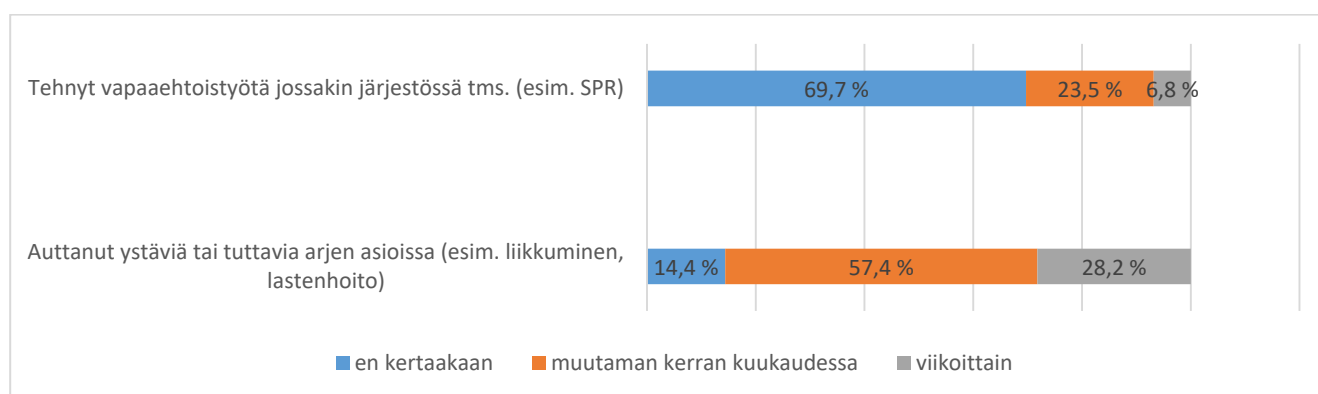
$\chi^2=123,31$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,227$

6.1.3 Kansalaisaktiivisuustoiminta

Konkreettista kansalaistoimintaan liittyvää tekemistä mittaava summamuuttuja muodostettiin kahdesta väittämästä (1) tehnyt vapaaehtoistyötä jossakin järjestössä ja (2) auttanut ystäviä tai tuttavien arjen asioissa ja sen Cronbachin alfa -arvoksi tässä aineistossa saatiin .351. Koska Cronbachin alfa -arvo ei

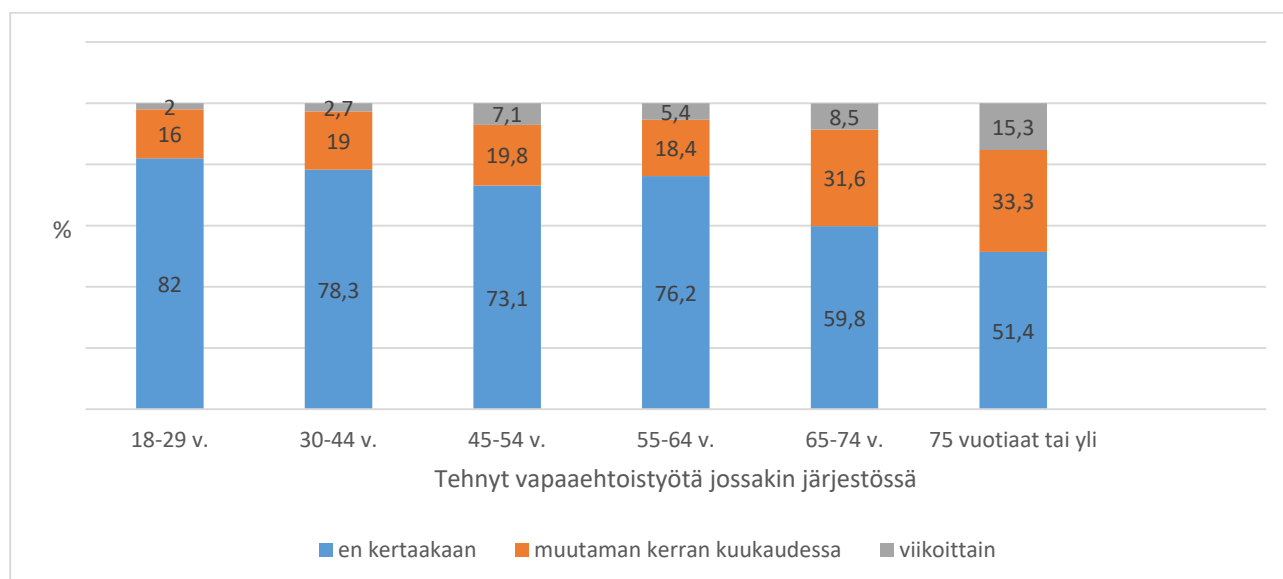
ollut riittävä, niin väittämät analysoitiin erikseen. Vapaaehtoistyön tekemisen ja vertaisavun antamisen osallistumismuodot nimettiin kansalaisaktiivisuustoiminnaksi. Nämä muuttujat uudelleenkoodattiin uudeksi nominaaliasteikolliseksi kolmiportaiseksi asteikoksi (0 = en kertaakaan, 1 = muutaman kerran kuukaudessa ja 2 = viikoittain). Uudesti luokiteltuun muuttujaan muodostui kolme luokkaa vastaajien vastausten perusteella. Ryhmän luokkarajat muodostuivat siten, että (lähes) päivittäin ja muutaman kerran viikossa yhdistettiin yhdeksi vastausasteikoksi, joka sai arvon 2.

Kansalaistoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja siihen missä määrin yksilöllä on mahdollisuus osallistua omalla toiminnalla yhteiskuntaa koskettaviin asioihin. Vapaaehtoistoiminta on yksi kansalaistoiminnan ilmenemismuoto ja mittaa kansalaisaktiivisuuden konkreettista tekemistä. Kuten kuvio 9 voidaan todeta 69,7 prosenttia vastaajista ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä, kun taas muutaman kerran tai viikoittain vapaaehtoistyötä tekivät 30,3 prosenttia. Vertaistuen antamisen (auttanut ystäviä tai tuttavien arjen asioissa esim. liikkumisessa, lastenhoidossa) osalta 85,6 prosenttia antoi vertaistukea muutaman kerran kuukaudessa tai viikoittain.

Kuvio 9 Kansalaisaktiivisuustoiminta

Kiinnostuksen kohteena oli tutkia eri ikäryhmien yhteyttä vapaaehtoistyön tekemisen suhteen. Ikäryhmän 18–29-vuotiaat keskuudessa vapaaehtoistyön tekeminen ei ollut ominaista toimintaa, sillä heistä 82 prosenttia ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä. Vastaava luku 75 vuotiailla tai yli oli 51,4 prosenttia. Ikäryhmässä 75 vuotiaat tai yli 33,3 prosenttia teki vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa, kun vastaava luku 18–29-vuotiailla oli 16 prosenttia. Vapaaehtoistyön tekemisen yhteys eri ikäryhmien suhteen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(10) = 51,35$; $p < .001$; $V = 0,147$ (efektikoko heikko).

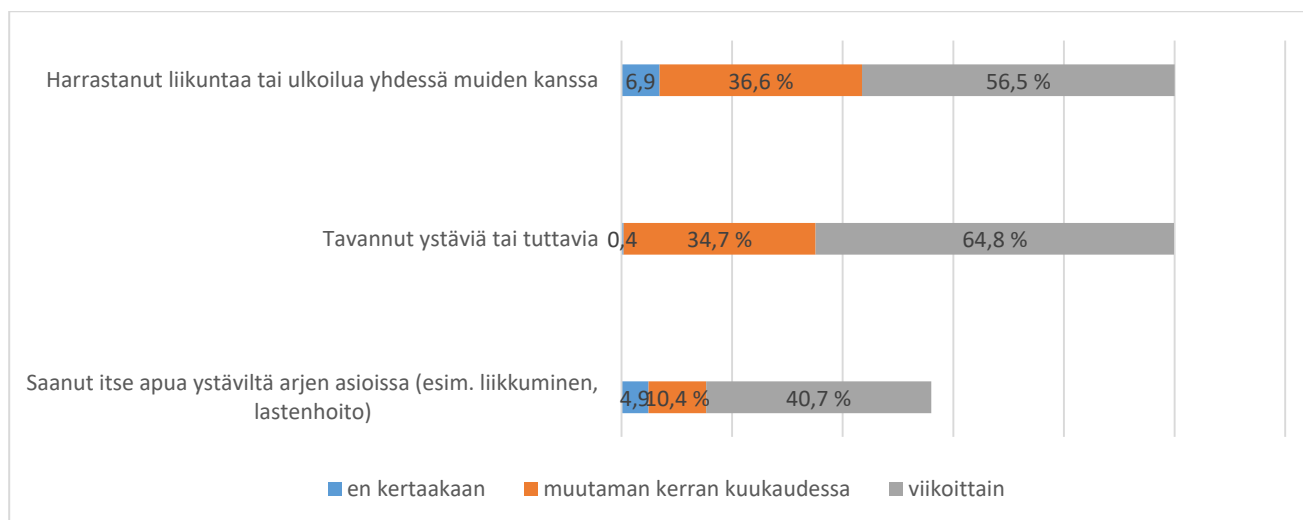
Kuvio 10 Eri ikäryhmien väliset erot vapaaehtoistyön tekemisessä

Vertaistuen antamisen (auttanut ystäviä tai tuttavien arjen asioissa) yhteyttä sosiaaliseen pääomaan tutkittiin ristiintaulukoinnilla, kun kiinnostuksen kohteena oli tutkia, onko vertaistuen antamisella yhteyttä sosiaalisen pääoman määrään. Viikoittain vertaisapua antaneista 47,2 prosenttia omasi hyvät sosiaaliset suhteet. Vastaavasti ei kertaakaan vertaisapua antaneista 26,3 prosenttia omasi hyvät sosiaaliset suhteet ja olivat väittämän kanssa 'täysin samaa mieltä'. Ei kertaakaan vertaisapua antaneista 17,9 prosentilla oli vähäiset tai olemattomat sosiaaliset suhteet, kun vastaava luku viikoittain antaneilla oli 5 prosenttia ja olivat väittämän kanssa 'eri mieltä tai tältä väliltä'. $\chi^2(6) = 27,04$; $p < .001$; $V = 0,147$ (efektikoko heikko).

Sosiaalinen osallistuminen ja vertaistuen saaminen

Sosiaalisia verkostoja mittaava summamuuttuja muodostettiin kahdesta väittämästä (1) harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yhdessä muiden kanssa ja (2) tavannut ystäviä tai tuttavien ja sen Cronbachin alfa-arvoksi saatiin .491. Koska Cronbachin alfa-arvo jäi alhaiseksi, niin väittämät analysoitiin erikseen. Ystävien ja tuttavien tapaaminen oli yleisintä, sillä lähes kaikki (99,5 %) tapasivat muutaman kerran kuukaudessa, viikossa tai lähes päivittäin ystäviä tai tuttavien. Myös harrastaminen osoittautui pääosin mielekkääksi toiminnaksi, mutta 6,9 prosenttia ei ollut harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yhdessä muiden kanssa kertaakaan.

Vertaistuen saaminen noudatti samansuuntaista jakaumaa kuin sosiaaliset verkostot ja vastaajista 51,1 prosenttia sai vertaisapua muutaman kerran kuukaudessa tai viikossa sekä lähes päivittäin, kun taas 4,9 prosenttia ei ollut saanut vertaisapua kertaakaan. Kuviossa 11 on esitetty yhteenveto sosiaalisen osallistumisen ja vertaistuen saamisen vastausjakaumasta.

Kuvio 11 Sosiaaliset verkostot ja vertaistuen saaminen

6.1.4 Kansalaisaktiivisuusasenteen ja -toiminnan välinen yhteys

Nominaaliasteikollisten muuttujien jakautumista ja niiden välisiä riippuvuuksia tutkittiin ristiintaulukoinnin avulla, kun tarkasteltiin kansalaisaktiivisuusasenteen yhteyttä kansalaisaktiivisuustoimintaan ja sosiaaliseen osallistumiseen. Konkreettista kansalaisaktiivisuustoimintaa mittaavia väittämiä oli kaksi, jotka liittyivät vapaaehtoistyön tekemisen ja vertaisavun antamisen (auttanut ystäviä tai tuttavlia arjen asioissa) useuteen. Sosiaalista osallistumista mittaavia väittämiä oli myös kaksi, jotka olivat (1) harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yhdessä muiden kanssa ja (2) tavannut ystäviä tai tuttavlia. Nämä neljä väitettä analysoitiin erikseen, sillä Cronbachin alfan arvo jäi alle raja-arvon summamuuttujan muodostamiseksi. Lisäksi myös sosiaalista osallistumista mittaavat muuttujat uudelleenkoodattiin uudeksi nominaaliasteikolliseksi kolmiportaiseksi asteikoksi (0 = en kertaakaan, 1 = muutaman kerran kuukaudessa ja 2 = viikoittain). Uudesti luokiteltuun muuttujaan muodostui kolme luokkaa vastaajien vastausten perusteella. Ryhmän luokkarajat muodostuivat siten, että (lähes) päivittäin ja muutaman kerran viikossa yhdistettiin yhdeksi asteikoksi, joka sai arvon 2.

Asenteen yhteyttä vapaaehtoistyön tekemisen useuteen tutkittiin ristiintaulukoinnilla (Taulukko 4). Hailuttiin tutkia, eroavatko myönteinen ja kielteinen asenne vapaaehtoistyön tekemisen useuden suhteen. Kielteisen asenteen omaavista 83,7 prosenttia ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä, kun vastaava luku myönteisen asenteen omaavilla oli 66,8 prosenttia. Myönteisen asenteen omaavista 25,3 prosenttia teki vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa ja kielteisen asenteen omaavista 12,2 prosenttia. Myönteisen asenteen omaavista 7,9 prosenttia ilmoitti tekevänsä viikoittain vapaaehtoistyötä ja kielteisen asenteen omaavista 4,1 prosenttia. Vastausvaihtoehdossa 'en kertaakaan' asenne

vaikutti vastaamiseen. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys vapaaehtoistyön tekemiseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(4) = 23,06$; $p = .001$; $V = 0,098$ (efektikoko heikko).

Taulukko 4. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys vapaaehtoistyön tekemiseen

		Kansalaisaktiivisuusasenne			yhteensä	
		kielteinen	neutraali	myönteinen		
Vapaaehtoistyön tekemisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	41 ^a	150 ^a	647 ^b	838
		Teor. frekvenssi	34,2	127,7	676,1	838,0
		& tekemisen useus	4,9%	17,9%	77,2%	100,0%
		% asenneluokissa	83,7%	82,0%	66,8%	69,8%
		Jäännös (adj. stand.)	2,2	3,9	-4,6	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	6 ^{a, b}	29 ^b	245 ^a	280
		Teor. frekvenssi	11,4	42,7	225,9	280,0
		& tekemisen useus	2,1%	10,4%	87,5%	100,0%
		% asenneluokissa	12,2%	15,8%	25,3%	23,3%
		Jäännös (adj. stand.)	-1,9	-2,6	3,3	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	2 ^{a, b}	4 ^b	77 ^a	83
		Teor. frekvenssi	3,4	12,6	67,0	83,0
		& tekemisen useus	2,4%	4,8%	92,8%	100,0%
		% asenneluokissa	4,1%	2,2%	7,9%	6,9%
		Jäännös (adj. stand.)	-0,8	-2,7	2,9	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	49	183	969	1201	
	Teor. frekvenssi	49,0	183,0	969,0	1201,0	
	& tekemisen useus	4,1%	15,2%	80,7%	100,0%	
	% asenneluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2=23,06$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,098$

Asenteen yhteys vertaisavun antamiseen osoitti (Taulukko 5), että myönteisen asenteen omaavat olivat aktiivisimpia vertaisavun antamisen useudessa. Myönteisen asenteen omaavista 87,3 prosenttia antoi vertaisapua muutaman kerran kuukaudessa tai viikoittain, kun vastaava luku oli kielteisen asenteen omaavilla 73,5 prosenttia. Kielteisen asenteen omaavista 26,5 prosenttia ei ollut antanut vertaisapua kertaakaan, kun vastaava luku myönteisen asenteen omaavilla oli 12,7 prosenttia. Vastausvaihtoehdossa 'en kertaakaan' asenne vaikutti vastaamiseen. Asenteen yhteys vertaisavun antamiseen oli tilastollisesti merkitsevä $\chi^2(4) = 15,14$; $p = .004$; $V = 0,079$ (efektikoko heikko).

Taulukko 5. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys vertaisavun antamiseen

		Kansalaisaktiivisuusasenne			yhteensä	
		kielteinen	neutraali	myönteinen		
Vertaisavun antamisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	13 _a	37 _a	123 _b	173
		Teor. frekvenssi	7,0	26,5	139,5	173,0
		% Auttamisen useus	7,5%	21,4%	71,1%	100,0%
		% asenneluokissa	26,5%	20,1%	12,7%	14,4%
		Jäännös (adj. stand.)	2,5	2,4	-3,4	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	24 _a	107 _a	564 _a	695
		Teor. frekvenssi	28,3	106,3	560,4	695,0
		% Auttamisen useus	3,5%	15,4%	81,2%	100,0%
		% asenneluokissa	49,0%	58,2%	58,1%	57,8%
		Jäännös (adj. stand.)	-1,3	,1	,5	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	12 _a	40 _a	283 _a	335
		Teor. frekvenssi	13,6	51,2	270,1	335,0
		% Auttamisen useus	3,6%	11,9%	84,5%	100,0%
		% asenneluokissa	24,5%	21,7%	29,2%	27,8%
		Jäännös (adj. stand.)	-5	-2,0	2,1	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	49	184	970	1203	
	Teor. frekvenssi	49,0	184,0	970,0	1203,0	
	% Auttamisen useus	4,1%	15,3%	80,6%	100,0%	
	% asenneluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2=15,14$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,079$

Asenteen yhteys liikunnan tai ulkoilun harrastamiseen yhdessä muiden kanssa osoitti (Taulukko 6), että kielteisen asenteen omaavista 59,2 prosenttia ja vastaavasti myönteisen asenteen omaavista 56,7 prosenttia harrastivat viikoittain liikuntaa tai ulkoilua. Kielteisen asenteen omaavista 24,5 prosenttia ei ollut harrastanut kertaakaan liikuntaa tai ulkoilua muiden kanssa, kun vastaava luku oli myönteisen asenteen omaavilla 5,9 prosenttia. Asenteen yhteys harrastamisessa ja ulkoilussa oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(4) = 29,79$; $p < .001$; $V = 0,111$ (efektikoko heikko).

Taulukko 6. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys liikunnan ja ulkoilun harrastamiseen muiden kanssa

		Kansalaisaktiivisuusasenne			yhteensä	
		kielteinen	neutraali	myönteinen		
Harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yhdessä muiden kanssa	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	12 _a	16 _b	57 _b	85
		Teor. frekvenssi	3,5	12,9	68,6	85,0
		% harrastamisen useus	14,1%	18,8%	67,1%	100,0%
		% asenneluokissa	24,5%	8,7%	5,9%	7,1%
		Jäännös (adj. stand.)	4,9	1,0	-3,3	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	8 _a	68 _b	364 _b	440
		Teor. frekvenssi	17,9	66,8	355,3	440,0
		% harrastamisen useus	1,8%	15,5%	82,7%	100,0%
		% asenneluokissa	16,3%	37,2%	37,4%	36,5%
		Jäännös (adj. stand.)	-3,0	,2	1,3	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	29 _a	99 _a	552 _a	680
		Teor. frekvenssi	27,7	103,3	549,1	680,0
		% harrastamisen useus	4,3%	14,6%	81,2%	100,0%
		% asenneluokissa	59,2%	54,1%	56,7%	56,4%
		Jäännös (adj. stand.)	,4	-,7	,4	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	49	183	973	1205	
	Teor. frekvenssi	49,0	183,0	973,0	1205,0	
	% harrastamisen useus	4,1%	15,2%	80,7%	100,0%	
	% asenneluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 29,79$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,111$

Asenteen yhteys ystävien tai tuttavien tapaamisen useuteen osoitti (Taulukko 7), että myönteisen asenteen omaavista 66,6 prosenttia tapasi ystäviä tai tuttavita viikoittain, kun vastaava luku kielteisen asenteen omaavilla oli 52,1 prosenttia. Kielteisen asenteen omaavista 45,8 prosenttia tapasi ystäviä tai tuttavita muutaman kerran kuukaudessa ja myönteisen asenteen omaavista 33,1 prosenttia. Kielteisen asenteen omaavista vain yksi vastaaja ei ollut tavannut kertaakaan ystäviä tai tuttavita ja myönteisen asenteen omaavista kolme. Vastausvaihtoehdoissa asenne ei vaikuttanut vastaamiseen. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys ystävien ja tuttavien tapaamiseen oli tilastollisesti merkitsevä $F(x) = 12,94$ ($p = .010$, MonteCarlo 2 – suuntainen), Cramerin $V = 0.072$, efektiivinen heikko.

Taulukko 7. Kansalaisaktiivisuusasenteen yhteys ystävien ja tuttavien tapaamiseen

		Kansalaisaktiivisuusasenne			yhteensä	
		kielteinen	neutraali	myönteinen		
Tavannut ystäviä tai tuttavias	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	1 _a	1 _a	3 _a	5
		Teor. frekvenssi	,2	,8	4,0	5,0
		% tapaamisen useus	20,0%	20,0%	60,0%	100,0%
		% asenneluokissa	2,1%	0,5%	0,3%	0,4%
		Jäännös (adj. stand.)	1,8	,3	-1,2	
	muutamana kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	22 _{a, b}	78 _b	323 _a	423
		Teor. frekvenssi	16,8	64,2	342,0	423,0
		% tapaamisen useus	5,2%	18,4%	76,4%	100,0%
		% asenneluokissa	45,8%	42,6%	33,1%	35,1%
		Jäännös (adj. stand.)	1,6	2,3	-2,9	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	25 _{a, b}	104 _b	649 _a	778
		Teor. frekvenssi	31,0	118,1	629,0	778,0
		% tapaamisen useus	3,2%	13,4%	83,4%	100,0%
		% asenneluokissa	52,1%	56,8%	66,6%	64,5%
		Jäännös (adj. stand.)	-1,8	-2,4	3,1	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	48	183	975	1206	
	Teor. frekvenssi	48,0	183,0	975,0	1206,0	
	% tapaamisen useus	4,0%	15,2%	80,8%	100,0%	
	% asenneluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 12,94$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,072$

6.2 Taustatekijät ja kansalaisaktiivisuuteen asennoituminen

Taustamuuttajien yhteyttä kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen tutkittiin joko Studentin t-testillä tai yksisuuntaisella varianssianalyysillä riippuen taustamuuttajien soveltuvuudesta. Studentin t-testillä vertailtiin, onko eroja vastaajien sukupuolen ja kansalaisaktiivisuuteen asennoitumisen välillä. T-testin soveltuvuuden perusteluna oli se, että kategorinen muuttuja on kaksiluokkainen ja selitettävän muuttujan mitta-asteikko on välimatka-asteikollinen (Tähtinen 2020, 121). Yksisuuntainen varianssianalyysi soveltuu keskiarvojen merkitsevyyden testaamiseen, kun selittävällä kategorisella muuttujalla on luokkia kolme tai enemmän (Mamia 2005, 43). Yksisuuntaista varianssianalyysia käytettiin, kun tutkittiin eri koulutustaustan omaavien välisiä eroja ja vastaavasti eri työmarkkinatilanteessa olevien välisiä eroja kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen. Kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen mittaavien kolmen muuttujan vastausasteikko oli 1 – 7 (1 tarkoittaa täysin eri mieltä ja 7 tarkoittaa täysin samaa mieltä). Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymykseen 2 eli onko eri taustamuuttajien mukaan kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen ryhmien välisiä eroja.

6.2.1 Kansalaisaktiivisuuteen asennoituminen sukupuolen mukaan

Taustamuuttujien analysointiin käytettiin Studentin t-testiä, jolla vertailtiin, onko naisten ja miesten välillä eroja kansalaisaktiivisuuteen asennoitumisessa. Perusteluna T-testin käytölle oli sen käyttöedellytys kahden ryhmän keskiarvojen vertailuun, kun numeerisen muuttujan keskiarvoja vertaillaan kategorisen muuttujan (esim. sukupuoli) eri luokissa. Numeerisen muuttujan mitta-asteikko oli välimatka-asteikko. Numeerisen muuttujan jakaumien tulee olla kummassakin ryhmässä normaalijakautunut. (Tähinen ym. 2020, 121.)

Taulukko 8. Miesten ja naisten keskiarvojen erot kansalaisaktiivisuudessa

	Sukupuoli	n	Ka	Kh	p-arvo
Olen kiinnostunut omaa asuinkuntaani koskevista asioista	mies	246	5,74	1,086	0,783
	nainen	956	5,72	1,069	
Olen kiinnostunut kuntapolitiikasta	mies	246	4,41	1,453	0,002**
	nainen	954	4,08	1,454	
Voisin osallistua vapaaehtoistoimintaan	mies	244	4,93	1,424	0,084
	nainen	952	5,12	1,477	

*tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < .05$); **tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$); ***tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$)

Miesten ja naisten välistä eroa kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen tutkittiin Studentin T-testin avulla, joita mitattiin kolmella eri muuttujalla. Tarkasteltaessa kuntapolitiikan kiinnostavuutta mittaavaa muuttujaa, miehet olivat (ka 4,41) naisia (ka 4,08) kiinnostuneempia kuntapolitiikasta. Ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t(1198) = 3,164$, $p = .002^{**}$, $d = 0,226$, efektikoko heikko). Muiden muuttujien osalta ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

6.2.2 Koulutustaustan vaikutus kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen

Yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla vertailtiin, onko erilaisen koulutustason omaavien välillä eroja kansalaisaktiivisuuteen asennoitumisessa. Koska koulutustasossa on kolme eri tasoa (perus-, keski- ja korkea-aste), ei sen vaikutuksen analysoiminen onnistu t-testillä. Mikäli ryhmien varianssien yhtäsuuruus ei ollut voimassa, käytettiin vertailussa Brown-Forsythen ja Dunnettin T3-testiä.

Analyysiin valitut selitettävät muuttujat mittaavat kyselyvastaajien asennoitumista oman kunnan asioihin ja vapaaehtoistoimintaa kohtaan. Varianssianalyysin tuloksien mukaan vertailtavat ryhmät poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan kahden muuttujan kohdalla. Erilaisen koulutustason omaavien välillä oli eroja kiinnostuksessa kuntapolitiikkaa kohtaan ($F_2, 1202 = 5,693$; $p = .004$, Brown-Forsythe; $\eta^2 = 0,009$). Perusasteen koulutuksen omaavat ($ka = 3,89$, $sd = 1,582$) poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi korkea-asteen koulutuksen omaavista ($ka = 4,25$, $sd = 1,434$), ($p = .004$, Dunnett T3). Erilaisen koulutustason omaavien kiinnostus omaa asuinkuntaa koskeviin asioihin oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($F_2, 1203 = 3,621$; $p = .029$, Brown-Forsythe; $\eta^2 = 0,006$). Perusasteen koulutuksen omaavat ($ka = 5,62$, $sd = 1,158$) poikkesivat tilastollisesti melkein merkitsevästi keskiasteen koulutuksen omaavista ($ka = 5,84$, $sd = 1,004$), ($p = .028$, Dunnett T3).

6.2.3 Työmarkkinatilanteen vaikutus kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen

Varianssianalyysin avulla vertailtiin, onko eri työmarkkinatilanteessa olevien vastaajien välillä eroja kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen. Eri työmarkkinatilanteessa olevien vastausasteikkona käytettiin viisiportaista asteikkoa (1 = työssä, 2 = opiskelija, 3 = kotona, 4 = työtön ja 5 = eläkkeellä) alkuperäisen yhdeksänportaisen vastausasteikon tilalla.

Eri työmarkkinatilanteessa olevien välillä oli eroja kiinnostuksessa kuntapolitiikkaa kohtaan ($F_4, 1208 = 5,779$; $p < .001$). Työssä käyvät olivat vähemmän kiinnostuneempia kuntapolitiikasta kuin eläkkeellä olevat. Eläkkeellä olevat ($ka = 4,34$) poikkesivat työssä käyvien suhteen ($ka = 3,94$) ja ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Eri työmarkkinatilanteessa olevien vastaajien välillä ei ollut eroja, kun kysyttiin kiinnostusta oman kunnan asioihin ja vapaaehtoistoimintaan.

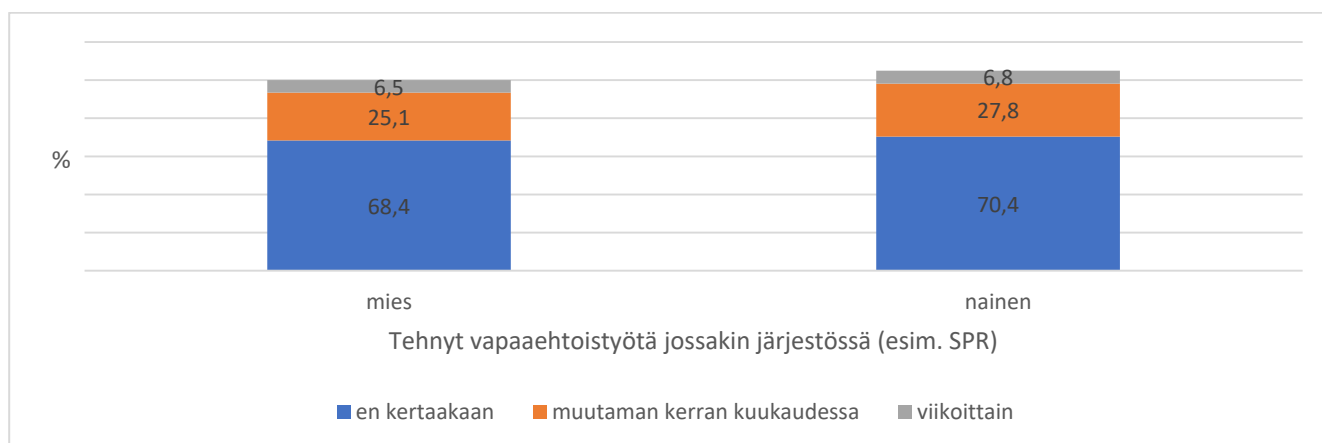
6.3 Taustatekijät ja kansalaistoimintaan osallistuminen

Taustamuuttujien yhteyttä kansalaisaktiivisuustoimintaan (ks. 6.1.4) vertailtiin Studentin t-testillä ja ristiintaulukoinnilla taustamuuttujan soveltuvuudesta riippuen. Studentin t-testillä vertailtiin, onko eroa vastaajien sukupuolen ja kansalaisaktiivisuustoiminnan välillä. Ristiintaulukoinnilla analysoitiin muuttujien jakautumista ja niiden välisiä riippuvuuksia. Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymykseen 3 eli onko eri taustamuuttujien mukaan kansalaisaktiivisuustoiminnassa ryhmien välisiä eroja.

6.3.1 Kansalaisaktiivisuustoiminta sukupuolen mukaan

Naisten ja miesten välistä eroa kansalaisaktiivisuustoiminnassa vertailtiin Studentin t-testillä. Muuttujat kuvaavat toiminnan useutta. Vastaajien kokonaismäärä oli 1239, ja vastausten lukumäärä vaihteli 1206:sta 1208:aan. Eri taustamuuttujien ja ryhmien väliset erot esitellään tässä alaluvussa sekä seuraavassa kahdessa alaluvussa.

Miesten ja naisten välistä eroa kansalaisaktiivisuustoiminnassa mitattiin kahdella eri muuttujalla (1) tehnyt vapaaehtoistyötä jossakin järjestössä ja (2) auttanut ystäviä tai tuttavien arjen asioissa. Arvot on luokiteltu välillä 0-2 (0 = en kertaakaan, 1 = muutaman kerran kuukaudessa, 2 = viikoittain). Kuviossa 12 on esitetty sukupuolen väliset erot kansalaisaktiivisuustoiminnassa (vapaaehtoistyön tekeminen sukupuolen mukaan). Tarkasteltaessa vapaaehtoistyön tekemistä mittaavaa muuttujaa, ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($t(1204) = 0.385$, $p = .700$, $d = 0,033$).

Kuvio 12 Vapaaehtoistyön tekeminen sukupuolen mukaan

Miesten ja naisten välistä eroa vertaisavun antamisen suhteen voidaan todeta, että miehistä 17,5 prosenttia ja naisista 13,6 prosenttia ei ollut antanut vertaisapua kertaakaan. Muutaman kerran kuukaudessa vertaisapua antoi miehistä 54,9 prosenttia ja naisista 58,4 prosenttia. Vertaisavun antamisen suhteen ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($t(1206) = -0,920$, $p = .358$, $d = 0,063$).

6.3.2 Koulutustaustan vaikutus kansalaisaktiivisuustoimintaan

Ristiintaulukoinnin avulla tutkittiin, onko erilaisen koulutustason omaavien välillä eroja kansalaisaktiivisuustoiminnassa. Erilaisen koulutustason omaavien välisiä eroja mitattiin kahdella eri muuttujalla (1) tehnyt vapaaehtoistyötä jossakin järjestössä ja (2) auttanut ystäviä tai tuttavien arjen asioissa. Taulukoissa 9 ja 10 on esitetty erilaisen koulutustason omaavien väliset erot kansalaisaktiivisuustoiminnassa.

Erilaisen koulutustason omaavien välillä ei ollut eroja vapaaehtoistyön tekemisen useuden suhteen (Taulukko 11). Perusasteen koulutuksen omaavista 73,3 prosenttia ei ollut tehnyt vapaaehtoistyötä kertaakaan, kun vastaava luku korkea-asteen omaavilla oli 68,3 prosenttia. Keskiasteen koulutuksen omaavista 24,5 prosenttia tekivät vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa, kun vastaavasti peruskouluasteen koulutuksen omaavat tekivät 20,6 prosenttia. Ryhmien välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä $\chi^2(4) = 2,92$; $p < .571$; $V = 0,035$ (efektikoko heikko).

Taulukko 9. Erilaisten koulutustason omaavien ryhmien väliset erot vapaaehtoistyön tekemisessä

		Koulutus luokiteltuna				
		perusaste	keskiaste	korkea-aste	yhteensä	
Vapaaehtoistyön tekemisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	206 _a	256 _a	383 _a	845
		Teor. frekvenssi	196,2	257,0	391,8	845,0
		% tekemisen useus	24,4%	30,3%	45,3%	100,0%
		% koulutusluokissa	73,3%	69,6%	68,3%	69,8%
		Jäännös (adj. stand.)	1,4	-,1	-,1	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	58 _a	90 _a	136 _a	284
		Teor. frekvenssi	66,0	86,4	131,7	284,0
		% tekemisen useus	20,4%	31,7%	47,9%	100,0%
		% koulutusluokissa	20,6%	24,5%	24,2%	23,5%
		Jäännös (adj. stand.)	-1,3	,5	,6	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	17 _a	22 _a	42 _a	81
		Teor. frekvenssi	18,8	24,6	37,6	81,0
		% tekemisen useus	21,0%	27,2%	51,9%	100,0%
		% koulutusluokissa	6,0%	6,0%	7,5%	6,7%
		Jäännös (adj. stand.)	-,5	-,7	1,0	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	281	368	561	1210	
	Teor. frekvenssi	281,0	368,0	561,0	1210,0	
	% tekemisen useus	23,2%	30,4%	46,4%	100,0%	
	% koulutusluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 2,92$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,035$

Erilaisen koulutustason omaavien yhteys vertaisavun antamiseen oli tilastollisesti merkitsevä. Korkea-asteen koulutuksen omaavista 62,3 prosenttia antoivat vertaisapua muutaman kerran kuukaudessa, kun vastaava luku keskiasteen omaavilla oli 48,8 prosenttia. Keskiasteen koulutuksen omaavista 36,9 prosenttia antoi vertaisapua viikoittain, kun vastaavasti korkea-asteen omaavista 21,4 prosenttia. Vertaisapua kertaakaan ei ollut antanut korkea-asteen koulutuksen omaavista 16,3 prosenttia, kun vastaava luku perusasteen omaavilla oli 10,6 prosenttia. Erilaisen koulutustason yhteys vertaisavun antamiseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(4) = 30,78$; $p < .001$; $V = 0,113$ (efektikoko heikko).

Taulukko 10. Erilaisen koulutustasoryhmien väliset erot vertaisavun antamisessa

		Koulutus luokiteltuna			yhteensä	
		perusaste	keskiaste	korkea-aste		
Vertaisavun antamisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	30 _a	53 _a	91 _a	174
		Teor. frekvenssi	40,6	53,0	80,4	174,0
		% auttamisen useus	17,2%	30,5%	52,3%	100,0%
		% koulutusluokissa	10,6%	14,4%	16,3%	14,4%
		Jäännös (adj. stand.)	-2,1	,0	1,7	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	168 _a	180 _b	349 _a	697
		Teor. frekvenssi	162,7	212,2	322,0	697,0
		% auttamisen useus	24,1%	25,8%	50,1%	100,0%
		% koulutusluokissa	59,4%	48,8%	62,3%	57,5%
		Jäännös (adj. stand.)	,7	-4,1	3,1	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	85 _a	136 _a	120 _b	341
		Teor. frekvenssi	79,6	103,8	157,6	341,0
		% auttamisen useus	24,9%	39,9%	35,2%	100,0%
		% koulutusluokissa	30,0%	36,9%	21,4%	28,1%
		Jäännös (adj. stand.)	,8	4,5	-4,8	
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	283	369	560	1212	
	Teor. frekvenssi	283,0	369,0	560,0	1212,0	
	% auttamisen useus	23,3%	30,4%	46,2%	100,0%	
	% koulutusluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 30,78$; $df = 4$; Cramérin $V = 0,113$

6.3.3 Työmarkkinatilanteen yhteys kansalaisaktiivisuustoimintaan

Ristiintaulukoinnin avulla tutkittiin, onko eri työmarkkinatilanteessa olevien välillä eroja kansalaisaktiivisuustoiminnassa. Työmarkkinatilannetta mittaava muuttuja uudelleenkoodattiin viisiportaiseksi asteikoksi (1 = työssä, 2 = opiskelija, 3 = kotona, 4 = työtön ja 5 = eläkkeellä). Eri työmarkkinatilanteessa olevien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero vapaaehtoistyön tekemisen suhteen, mutta vertaisavun antamisen suhteen ei ollut. Taulukoissa 11 ja 12 on esitetty eri työmarkkinatilanteessa olevien ryhmien väliset erot kansalaisaktiivisuustoiminnassa.

Työttömistä 81 prosenttia ei ollut tehnyt vapaaehtoistyötä kertaakaan, kun vastaava luku eläkkeellä olevilla oli 60,7 prosenttia. Eläkkeellä olevista 29,5 prosenttia tekivät vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa, kun työttömien vastaava luku oli 14,3 prosenttia. Eläkkeellä olevista 9,8 prosenttia tekivät myös viikoittain vapaaehtoistyötä, kun taas opiskelijoista 2,8 prosenttia. Eri työmarkkinatilanteessa olevien yhteys vapaaehtoistyön tekemisen useudessa oli tilastollisesti merkitsevä $F(x) = 44,853$ ($p = .000$, MonteCarlo 2 – suuntainen), Cramerin $V = 0.137$, efektiivinen heikko.

Taulukko 11. Eri työmarkkinatilanneryhmien väliset erot vapaaehtoistyön tekemisessä

			Työtilanne					yhteensä
			työssä	opiskelija	kotona	työtön	eläkkeellä	
Vapaaehtoistyön tekemisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	421 _a	27 _{a, b}	12 _{a, b}	34 _{a, b}	354 _b	848
		Teor. frekvenssi	375,6	25,1	11,8	29,3	406,2	848,0
		% tekemisen useus	49,6%	3,2%	1,4%	4,0%	41,7%	100,0%
		% työtilanneluokissa	78,1%	75,0%	70,6%	81,0%	60,7%	69,7%
		Jäännös (adj. stand.)	5,7	,7	,1	1,6	-6,5	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	96 _a	8 _{a, b}	4 _{a, b}	6 _{a, b}	172 _b	286
		Teor. frekvenssi	126,7	8,5	4,0	9,9	137,0	286,0
		% tekemisen useus	33,6%	2,8%	1,4%	2,1%	60,1%	100,0%
		% työtilanneluokissa	17,8%	22,2%	23,5%	14,3%	29,5%	23,5%
		Jäännös (adj. stand.)	-4,2	-,2	,0	-1,4	4,7	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	22 _a	1 _{a, b}	1 _{a, b}	2 _{a, b}	57 _b	83
		Teor. frekvenssi	36,8	2,5	1,2	2,9	39,8	83,0
% tekemisen useus		26,5%	1,2%	1,2%	2,4%	68,7%	100,0%	
% työtilanneluokissa		4,1%	2,8%	5,9%	4,8%	9,8%	6,8%	
Jäännös (adj. stand.)		-3,4	-1,0	-,2	-,5	3,9		
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	539	36	17	42	583	1217	
	Teor. frekvenssi	539,0	36,0	17,0	42,0	583,0	1217,0	
	% tekemisen useus	44,3%	3,0%	1,4%	3,5%	47,9%	100,0%	
	% työtilanneluokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 44,853$; Cramérin $V = 0,137$

Kotona olevista 70,6 prosenttia antoi vertaisapua muutaman kerran kuukaudessa, kun vastaava luku työttömien osalta oli 52,4 prosenttia. Eläkkeellä olevista 28,6 prosenttia antoi vertaisapua viikoittain, kun taas kotona olevista 17,6 prosenttia. Työttömistä 19,0 prosenttia ei ollut antanut vertaisapua kertaakaan, kun vastaavista opiskelijoiden osuus oli 11,1 prosenttia. Eri työmarkkinatilanteissa olevien yhteys vertaisavun antamiseen ei ollut tilastollisesti merkitsevä $\chi^2(8) = 10,799$; $p < .213$; $V = 0,067$ (efektikoko heikko).

Taulukko 12. Eri työmarkkinatilanneryhmien väliset erot vertaisavun antamisessa

			Työtilanne					yhteensä
			työssä	opiskelija	kotona	työtön	eläkkeellä	
Vertaisavun antamisen useus	en kertaakaan	Havaittu frekvenssi	81 _a	4 _a	2 _a	8 _a	80 _a	175
		Teor. frekvenssi	77,5	5,2	2,4	6,0	83,8	175,0
		% auttamisen useus	46,3%	2,3%	1,1%	4,6%	45,7%	100,0%
		% työtilanne luokissa	15,0%	11,1%	11,8%	19,0%	13,7%	14,4%
		Jäännös (adj. stand.)	,6	-,6	-,3	,9	-,6	
	muutaman kerran kuukaudessa	Havaittu frekvenssi	328 _a	21 _a	12 _a	22 _a	317 _a	700
		Teor. frekvenssi	310,1	20,7	9,8	24,1	335,4	700,0
		% auttamisen useus	46,9%	3,0%	1,7%	3,1%	45,3%	100,0%
		% työtilanne luokissa	60,7%	58,3%	70,6%	52,4%	54,3%	57,4%
		Jäännös (adj. stand.)	2,1	,1	1,1	-,7	-2,1	
	viikoittain	Havaittu frekvenssi	131 _a	11 _{a, b}	3 _{a, b}	12 _{a, b}	187 _b	344
		Teor. frekvenssi	152,4	10,2	4,8	11,9	164,8	344,0
% auttamisen useus		38,1%	3,2%	0,9%	3,5%	54,4%	100,0%	
% työtilanne luokissa		24,3%	30,6%	17,6%	28,6%	32,0%	28,2%	
Jäännös (adj. stand.)		-2,7	,3	-1,0	,1	2,8		
Yhteensä	Havaittu frekvenssi	540	36	17	42	584	1219	
	Teor. frekvenssi	540,0	36,0	17,0	42,0	584,0	1219,0	
	% auttamisen useus	44,3%	3,0%	1,4%	3,4%	47,9%	100,0%	
	% työtilanne luokissa	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

$\chi^2 = 10,799$; $df = 8$; Cramérin $V = 0,213$

6.4 Eri pääomien yhteys kansalaisaktiivisuuteen

Tässä luvussa esitellään kyselyn tulokset, joiden pohjalta vastataan tutkimuskysymykseen 4, jossa kysyttiin, onko eri pääomilla yhteyttä kansalaisaktiivisuusasenteeseen (ks. 32) tai kansalaisaktiivisuustoimintaan. Kyselyssä käytettyjen väittämien pohjalta tehtiin summamuuttujat, jotka ovat sosiaalinen pääoma, osaamispääoma, identiteettipääoma ja terveystyöväyly. Eri pääomat valikoituivat Mannisen ym. (2019) kansalaisopiston hyötytutkimuksen tulosten pohjalta. Kiinnostuksen kohteena oli analysoida ristiintaulukoinnin avulla, onko eri pääomilla yhteyttä kansalaisaktiivisuusasenteeseen tai -toimintaan. Sosiaalista pääomaa tarkasteltiin kansalaisaktiivisuustoiminnan ja kansalaisaktiivisuusasenteen suhteen. Tarkastelun kohteena oli lähtötilanteen s. 2017 ja seurantakyselyn s. 2018 väittämien muuttujat ja niistä muodostetut summamuuttujat, jotka uudelleenkodeerattiin neliportaiseksi asteikoksi, koska vastausvaihtoehtoja 1 – 4 käytettiin vähän. Eri pääomista muodostettujen summamuuttujien arvot luokiteltiin 1 – 4 (eli 1 = täysin, lähes ja eri mieltä sekä tältä väliltä, 2 = lähes samaa mieltä, 3 = samaa mieltä ja 4 = täysin samaa mieltä) muiden pääomien osalta paitsi terveystyöväyly, jonka vastausasteikko oli 1 – 5 (erittäin tyytymätön – erittäin tyytyväinen omaan hyvinvointiin).

Kiinnostuksen kohteena oli analysoida, onko osaamispääomalla ja kansalaisaktiivisuusasenteella yhteyttä. Osaamispääomaa mittaava summamuuttuja muodostettiin neljästä väittämästä (ks. 23), jotka kuvasivat arjessa tarvittavaa osaamista kuten omat työelämätaidot ja siihen liittyvä tietotekninen osaaminen sekä arjen taitoihin liittyvä tietotekninen osaaminen ja yhteydenpito. Cronbachin alfa -arvoksi tässä aineistossa saatiin .74.

Hyvä osaaminen arjen taidoissa ilmeni myönteisenä kansalaisaktiivisuusasenteena, sillä 84,7 prosenttia hyvän osaamisen omaavista valitsivat vastausasteikolla 'täysin samaa mieltä'. Vastaavasti 36,8 prosentilla heikot osaamisen taidot omaavilla oli kuitenkin myönteinen kansalaisaktiivisuusasenne. Heikko osaaminen arjen taidoissa ilmeni kielteisenä kansalaisaktiivisuusasenteena, kun 26,3 prosenttia heikot taidot omaavista valitsivat vastausasteikolla 'eri mieltä – tältä väliltä'. Hyvä osaaminen ilmeni kielteisenä asenteena kolmella prosentilla vastaajista. Osaamispääoman vaikutus kansalaisaktiivisuusasenteeseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $F(x) = 31,721$, $p = .000$, MonteCarlo 2 – suuntainen), Cramerin $V = .185$, efektikoko heikko.

Identiteettipääoman yhteyttä kansalaisaktiivisuusasenteeseen tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla. Identiteettipääomaa mittaava summamuuttuja muodostettiin seitsemästä väittämästä (ks. 24), jotka kuvaavat toimijuutta ja mittaavat sisäistä ja ulkoista kontrolliodotusta. Cronbachin alfa -arvoksi saatiin .91. Toimijuuden käsite kuvaa yksilön oman tahdon ja koettujen mahdollisuuksien sekä hänen ympäristönsä välistä suhdetta (Manninen ym. 2019, 29).

Vahva toimijuuden tunne oli yhteydessä myönteiseen kansalaisaktiivisuusasenteeseen, sillä 88,3 prosenttia vahvan toimijuuden tunteen omaavista valitsivat 'täysin samaa mieltä'. Vastaavasti heikon toimijuuden tunteen omaavista 46,3 prosentilla oli myös myönteinen kansalaisaktiivisuusasenne. Heikko toimijuuden tunne oli yhteydessä kielteiseen asenteeseen, kun 14,9 prosenttia heikon toimijuuden omaavista valitsivat vastausasteikolla 'eri mieltä – tältä väliltä'. Vahva toimijuuden tunne oli yhteydessä kielteiseen asenteeseen 1,5 prosentilla vastaajista. Vastausvaihtoehdossa 'myönteinen' toimijuuden tunne vaikutti vastaamiseen. Identiteettipääoman yhteys kansalaisaktiivisuusasenteeseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(6) = 81,156$, $p < .001$, $V = .185$, efektiivinen heikko.

Terveyspääomaa mittaava summamuuttuja muodostettiin kahdeksasta väittämästä (ks. 24), jotka kuvaavat elämänlaatua (tyytyväisyyttä omaan hyvinvointiin). Tämän summamuuttujan vastausasteikko oli 1 – 5 (1 = erittäin tyytymätön, 2 = melko tyytymätön, 3 = en tyytyväinen enkä tyytymätön, 4 = melko tyytyväinen, 5 = erittäin tyytyväinen). Kiinnostuksen kohteena oli analysoida, onko terveysterveyspääomalla ja kansalaisaktiivisuusasenteella yhteyttä. Cronbachin alfa -arvoksi saatiin .85.

Tyytyväisyys omaan hyvinvointiin oli yhteydessä myönteiseen kansalaisaktiivisuusasenteeseen, sillä 85,4 prosenttia tyytyväisistä omaan hyvinvointiin valitsivat vastausasteikolla 'erittäin tyytyväinen'. Vastaavasti 62,5 prosentilla melko tyytymättömillä omaan hyvinvointiin oli myönteinen kansalaisaktiivisuusasenne. Tyytymättömyys omaan hyvinvointiin oli yhteydessä kielteiseen asenteeseen, kun 12,5 prosenttia tyytymättömistä valitsivat vastausasteikolla 'melko tyytymätön'. Erittäin tyytyväinen omaan hyvinvointiin oli yhteydessä kielteiseen asenteeseen 2,6 prosentilla. Terveysterveyspääoman yhteys kansalaisaktiivisuusasenteeseen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $F(1, x) = 42,729$, $p = .000$, MonteCarlo 2 –suuntainen), $V = .145$, efektiivinen heikko.

Sosiaalista pääomaa mittaava muuttuja muodostettiin seitsemästä väittämästä (ks. 23), jotka mittasivat sosiaalisia suhteita kuten ystävyys-suhteiden määrää ja luonnetta. Muodostetulla summamuuttujalla haluttiin tarkastella sosiaalisten suhteiden yhteyttä kansalaistoiminnan useuteen. Toisin sanoen, oltiin kiinnostuneita, onko ystävyys-suhteiden määrällä vaikutusta kansalaisaktiivisuustoimintaan eli vapaaehtoistyön tekemiseen. Kansalaistoimintaa mittaavan muuttujan arvot on luokiteltu välillä 0 – 2 (0 = en kertaakaan, 1 = muutaman kerran kuukaudessa ja 2 = viikoittain). Sosiaalista pääomaa mittaavan muuttujan Cronbachin alfa -arvoksi saatiin .86.

Tulosten perusteella sosiaaliset suhteet vaikuttivat osittain vapaaehtoistyön tekemisen useuteen. Hyvät ystäväverkostot omaavista 30,3 prosenttia olivat asiasta 'täysin samaa mieltä' ja tekivät vapaaehtoistyötä viikoittain tai muutaman kerran kuukaudessa. Vastaavasti vähäiset tai olemattomat ystäväverkostot omaavista 8,5 prosenttia oli asiasta eri mieltä tai tältä väliltä ja teki vapaaehtoistyötä muutaman

kerran kuukaudessa. Heikot tai olemattomat ystäväverkot olivat yhteydessä vapaaehtoistyön tekemisen useuteen, sillä heistä 91,5 prosenttia ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä. Myöskään hyvät sosiaaliset verkostot omaavista 69,7 prosenttia ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä. Ero oli tilastollisesti merkitsevä $\chi^2(6) = 19,666$, $p < .003$, $V = .126$, efektikoko heikko.

Sosiaalisen pääoman yhteyttä tutkittiin myös kansalaisaktiivisuusasenteeseen, koska kiinnostuksena oli tutkia, onko ystävyysuhteiden määrällä vaikutusta kansalaisaktiivisuuteen asennoitumiseen. Tulosten perusteella sosiaalisilla suhteilla oli yhteyttä asenteeseen. Hyvät ystäväverkot omaavista 90,5 prosentilla oli myönteinen asenne, kun vastaavasti vähäiset tai olemattomat ystäväverkot omaavista 55,3 prosentilla oli myös myönteinen asenne. Vähäiset ystäväverkot omaavista 12,8 prosentilla oli kielteinen asenne, ja taas hyvät ystäväverkot omaavista 1,6 prosentilla oli kielteinen asenne. Sosiaalisen pääoman yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä $\chi^2(6) = 44,91$, $p < .001$, $V = .190$, efektikoko kohtalainen.

Yhteenvetona taulukko 13, jossa on kuvattu eri pääomien yhteyttä kansalaisaktiivisuusasenteeseen tai -toimintaan. Aktiivinen ja myönteinen asennoituminen kuvaa niitä vastaajia, joilla on paljon kyseistä pääomaa. Vastaavasti passiivinen ja kielteinen asennoituminen kuvaa niitä vastaajia, joilla on vähän kyseistä pääomaa. Aktiivinen käsittää vastausasteikon suuria arvoja ja passiivinen pieniä arvoja.

Taulukko 13. Yhteenveto eri pääomien yhteydestä kansalaisaktiivisuuteen ja -passiivisuuteen

Pääoma	Aktiivinen ja myönteinen asennoituminen / tekemisen useus	Passiivinen ja kielteinen asennoituminen / tekemisen vähyys
Sosiaalinen pääoma: Ystäväverkostojen ja yhteisön vaikutus kansalaisaktiivisuustoimintaan asennoitumiseen ja kansalaistoiminnan tekemisen useuteen	90,5 % 30,3 %	12,8 % 8,5 %
Osaamispääoma: Osaaminen arjen taidoissa	84,7 %	26,3 %
Identiteettipääoma: Toimijuus ja elämänhallinnan tunne	88,3 %	14,9 %
Terveyspääoma: Tyytyväisyys itseensä ja elämänlaatuun	85,4 %	12,5 %

Heikot arjen hallinnan taidot voivat olla yksi selittävä tekijä passiivisuuteen ja kielteiseen kansalaistoimintaan asennoitumiseen. Hoskinsin ja D’Hombresin (2008) mukaan koulutuksella on vaikutusta aktiiviseen kansalaiskäyttäytymiseen. Heikko toimijuuden tunne ja yksilölliset persoonallisuuspiirteet (itsevarmuus, itsetuntemus) määrittelevät passiivisuutta yksilöiden kansalaisaktiivisuuteen asennoitumisessa. On tärkeää tiedostaa, että tällaiset piirteet kehittyvät Panitsidesin (2013) tutkimuksen mukaan aikuiskoulutukseen osallistumisella ja Rüber ym. (2018) pitävät näitä opiskelun tuottamina hyötyinä, jotka ilmentyvät yhtymäkohtana kansalaisosallistumisessa.

6.5 Tutkimustulosten yhteenveto

Joensuun kansalaisopistossa opiskelevat aikuiset olivat kiinnostuneita omaa asuinkuntaa koskevista asioista ja myös vapaaehtoistoiminta kiinnosti. Kiinnostus kuntapolitiikkaan jakoi vastaajien asennoitumista, sillä yli kolmannes kyselyyn vastanneista eivät olleet kiinnostuneita kuntapolitiikasta ja sukupuolen mukaan tarkasteltaessa miehet olivat naisia kiinnostuneempia kuntapolitiikasta. Tarkasteltaessa kansalaisaktiivisuusasenteen yhteyttä konkreettiseen tekemiseen, niin voidaan todeta, että kielteisen asenteen omaavista lähes 80 prosenttia olivat passiivisia toimijoita oman lähialueen hyväksi. Vastavasti myönteisen asenteen omaavista lähes 42 prosenttia olivat aktiivisia oman lähialueen toimijoita. Tällainen jakauma voi perustua esimerkiksi sosiaalisen pääoman kontekstiin, sillä esimerkiksi Laitisen ja Nurmen (2003) mukaan sosiaalisen pääoman tasoa voidaan verrata yhteisön jäsenten aktiivisuuden tasoon. Yhteisöllisyyden kokemus osoittautui tämän tutkielman kyselyvastaajien mukaan korkeana ja vain noin kymmenen prosenttia ei kokenut kuuluvansa laajempaan yhteisöön eikä omannut hyviä ystävä- tai kollegaverkostojaan. Vaikka yhteisöllisyyden ja verkostojen puute koskettaa pientä osaa vastaajista, niin tämä tulos oli merkityksellinen, sillä Niemelän (2013) mukaan osallisuus ja yhteisöllisyys ovat yksinäisyyden, erillisyyden, vieraantumisen ja passivoitumisen vastavoima. Ja kun kansalaistoiminta liittyy sosiaaliseen koheesioon ja aktiiviseen kansalaisuuteen, oli oleellista tarkastella kyselyvastaajien kansalaisaktiivisuustoimintaa. Vastaajista lähes 70 prosenttia ei ollut tehnyt vapaaehtoistyötä missään järjestössä. Vapaaehtoistyön tekeminen osoittautui enemmän eläkkeellä olevien toiminnaksi. Järjestöihin liittyvää vähentyneitä kiinnostusta kansalaisaktiivisuustoimintaa kohtaan voidaan Ruuskasen ym. (2006) mukaan selittää yksilökeskeisyydellä ja ammattimaisemmaksi muuttuneella organisaattiorakenteella.

Kansalaisaktiivisuusasenteen vaikutusta kansalaisaktiivisuustoimintaa kohtaan tarkasteltiin myönteisen, neutraalin ja kielteisen asenteen näkökulmista vapaaehtoistyön tekemisen useuden suhteen. Asenteella oli merkitystä kansalaisaktiivisuustoiminnassa, sillä kielteinen asenne ilmeni tekemisen useuden vähyytenä, kun taas positiivinen asenne tekemisen useutena. Kielteisen asenteen omaavista

12,2 prosenttia teki vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa, kun myönteisen asenteen omaavista 25,3 prosenttia. Työmarkkinatilanteen mukaan tarkasteltuna työttömistä 81 prosenttia ei ollut tehnyt kertaakaan vapaaehtoistyötä, kun taas eläkkeellä olevista lähes kolmannes teki vapaaehtoistyötä muutaman kerran kuukaudessa. Tällaisella yksittäisellä toiminnalla (esimerkiksi vapaaehtoistyön tekeminen) ja myönteisellä asenteella on Rüberin ym. (2018) mukaan yhteisöllistä ja yhteiskunnallista merkitystä ja siksi on tärkeää mahdollistaa kansalaistoimintaan osallistuminen myös eri taustatekijöistä riippumatta. Luottamusta yhteisöä ja kanssaihmissä kohtaan pidetään kansalaistoimintaa edistävänä tekijänä, joka on jatkumoa Mannisen ja Meriläisen (2015) mukaan esimerkiksi koulutuksen tuottamasta hyödystä ja sosiaalisista verkostoista. Näkemykseni mukaan yhdessä toimimalla vertaisoppiminen mahdollistuu ja kannustaa sosiaaliseen aktiivisuuteen.

Erilaisen koulutustason omaavien ja eri työmarkkinatilanteessa olevat selittivät kiinnostusta kuntapolitiikkaan, sillä korkeasti koulutetut olivat kyselytutkimuksen mukaan kiinnostuneempia kuntapolitiikasta kuin perusasteen koulutuksen saaneet. Ja eläkkeellä olevia kuntapolitiikka kiinnosti enemmän kuin työssä käyviä. Erilaisen koulutustason omaavien yksilöiden väliset erot poliittisessa osallistumisessa ilmeni myös Rapelin ja Leinon (2013) tutkimuksessa. Korkeasti koulutetut olivat kiinnittyneempiä yhteiskuntaan kuin matalasti koulutetut, ja ikä lisäsi poliittista aktiivisuutta. Heidän tutkimuksestaan ilmeni myös se, että politiikkatietämyksen määrä korreloi kansalaistoiminnan suhteen.

7 Pohdinta

Tässä luvussa tarkastelen tuloksia teoriaan peilattuna, työprosessin itsearviointia ja jatkotutkimusehdotuksia.

7.1 Tutkimusaiheen ja –tulosten pohdinta

Tutkimuskirjallisuus osoittaa heikkojen perustaitojen (luku-, numero- tai ongelmanratkaisutaito) ja taloudellisen ja sosiaalisen aseman välisen yhteyden (esim. Tett ja Maclachlan 2007), joka ilmenee luottamuksena yhteisöä ja kanssaihmiä kohtaan (Manninen ja Meriläinen 2015). Luottamus omiin vaikuttamismahdollisuuksiin korreloi koulutustaustan kanssa (Kaihovaara 2015) ja taas matalasti koulutetut tai heikossa työmarkkina-asemassa olevien koulutusaktiivisuus eroaa korkeasti koulutettujen ja hyvässä työmarkkina-asemassa olevien välillä. Huomionarvoista on se, miten rahoitusmekanismit saattavat estää koulutuksen tasa-arvon toteutumisen ja lisätä alueellista resursseihin perustuvaa epätasa-arvoa. (Kuusipalo 2018.) Näkemykseni mukaan tutkimuskirjallisuudessa on riittävästi näyttöä vapaan sivistystyön keinoin edistää yksilöiden perustaitojen vahvistamista, jos kuntapäätäjillä on tahtoa resursoida siihen ja siten edistää kuntalaistensa hyvinvointia. Lisäksi nonformaalin koulutuksen, kuten vapaan sivistystyön opinnoilla, on todettu olevan positiivinen vaikutus aktiiviseen kansalaisuuteen (esim. Manninen ym. 2019, 14) koen tutkimusaiheen tarpeelliseksi.

Syväällisemmän tarkastelun kohteena oli Joensuun seudun kansalaisopistossa opiskelevien aikuisten aktiivisuuden taso. Aktiivisuuden tasoa tarkasteltiin lähemmin peilaten eri taustatekijöiden ja pääomien vaikutuksista kansalaistoimintaan. Kyselyvastaajien myönteinen kiinnostus ja asennoituminen lähiyhteisöä ja vapaaehtoistoimintaa kohtaan täytti tämän tutkielman valossa aktiivisen kansalaisuuden edellytyksiä ja ilmensi sosiaalista pääomaa. Tutkielman tulos heijasti Vahdin (2020) julkaisemaa tutkimustulosta, jonka mukaan 75 prosenttia suomalaisesta on kiinnostunut yhteisistä asioista tai kokee itsensä yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. Tilastokeskuksen (2021) mukaan vuoden 2021 kuntavaalien äänestysprosentti laski 3,8 prosenttiyksikköä verrattuna vuoden 2017 kuntavaaleihin ja oli siten matalin vuoden 1945 vaalien jälkeen. Kiinnostus kuntapolitiikkaa kohtaan osoittautui tässä tutkielmassa passiivista kansalaisuutta ilmentäväksi toiminnaksi, sillä kyselyvastaajista lähes kolmannes ei ollut kiinnostunut kuntapolitiikasta. Siitä syystä asenteiden muutoksella ja uuden oppimisella onkin keskeinen merkitys konkreettisen toiminnan kuten kansalaistoiminnan jatkumolle.

Kansalaistoimintaan osallistumista ja omaa asuinkuntaa koskettavien yhteisten asioiden edistämistä pidetään aktiivisen kansalaisuuden ilmentymänä, ja sosiaalisen koheesion lisääjänä. Kansalaistoimin-

taa voidaan harjoittaa esimerkiksi osallistumalla vapaaehtoistoimintaan tai toimimalla aktiivisesti lähi-alueen hyväksi. Sosiaalisten suhteiden merkitys ja verkostot ovat avainasemassa kansalaistoimintaan osallistumisessa. Kansalaistoimintaan osallistuminen vaatii julkisia tiloja, joissa yksilöiden välinen kohtaaminen onnistuu. Tuomiston ja Salon (2006, 99) mukaan avoimista kohtaamispaikoista on puutetta, sillä koulujen ja seurakuntakotien salit sekä vapaa-ajan tilat ovat ylivarattuina. Kohtaamispaikkojen merkitys on siten keskeinen, koska aktiivinen kansalaisuus edellyttää kohtauksia ja osallistumisia yhteisten asioiden edistämiseksi. Vapaan sivistystyön instituutiot tarjoavat kohtaamisten lisäksi mahdollisuuden oppia niitä tietoja ja taitoja, joita aktiivinen kansalaisuus edellyttää. Tämän tutkielman perusteella passiivisella kansalaisuudella oli yhtymäkohta arjen tietoteknisiin taitoihin ja yhteiskunnassa toimimisen sujuvuudessa, joka ilmeni kyselyvastaajien heikkona osaamisena ja kielteisenä asennoitumisena kansalaisaktiivisuuteen. Näin ollen yksilöiden kansalaisaktiivisuuden edistämiseksi on luotava mahdollisuuksia muuttaa asenteita ja kehittää omaa osaamistasoaan.

7.2 Työprosessin itsearviointi

Manninen (2018, 116) kirjoittaa, miten kansalaisopiston kurssit ovat lisänneet luottamusta omaan osaamiseen ja Tett ja Maclachlan (2007) oppijaidentiteetin positiivisesta muutoksesta aikuiskoulutukseen osallistumisen tuottamana hyötynä. Oman osaamisen kehittäminen on keskeistä oppimisprosessissa. Peilattessani omaa oppimisprosessia ja osaamisen kehittymistä voin todeta, että positiiviset oppimiskokemukset lisäsivät itseluottamusta ja luottamusta omaan osaamiseen erityisesti haastavissa tutkimustyön vaiheissa. Valmiin aineiston uudelleen hyödyntämisen mahdollisuutta pidin myönteisenä asiana, kun valmis aineisto mahdollisti lisäanalyysien tekemisen. Valmiin aineiston käsittely vaati erittäin suurta huolellisuutta ja ymmärrystä siitä, mitä kysymyspatteriston väittämien tavoitteena on ollut. Toisin sanoen perehtyminen tutkimusaineistoon ja siihen, mitä aineistolla oli mahdollista tarkastella, edellytti aineiston syvällistä tuntemista. Tutkimusaihetta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen perehtymisen aloitin jo aiheen valikoituessa kohdalleni. Perehtyessäni tutkimuskirjallisuuteen, kompastuin kirjaimellisesti siihen, mistä usein varoitettiin eli huomasin olevani liian monen artikkelin äärellä ja se johti tehottomaan ajankäyttöön. Tutkimusaiheeseen ja -tehtävään soveltuvaan tutkimuskirjallisuuteen perehtymistäni voi verrata kylläntymiseen eli saturaatioon. Kirjallisuuden johdattaessa uudelleen jo luetun äärelle merkitsi se yhden näkökulman niin sanottua ”ympyrän sulkeutumista”.

7.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimuskirjallisuuteen (esim. Manninen ym. 2019; Laitinen & Nurmi 2003) perustuen vapaan sivistystyön instituutiot mahdollistavat monenlaisen oppimistoiminnan harjoittamisen. Uusien tietojen ja taitojen hankkiminen sekä osallistumisen tuottamat hyödyt eivät ole iästä tai koulutustaustasta riippuvaisia.

Osallistuminen kansalaisopiston kursseille on kuitenkin enemmän korkeasti koulutettujen ja paremmassa työmarkkina-asemassa olevien koulutuspaikka kuin matalasti koulutettujen tai heikommassa työmarkkina-asemassa olevien (Kuusipalo 2018, 47). Osallistumisaktiivisuuden eroja Kuusipalo (emt. 47) selittää osallistumisen esteillä, jotka liittyvät tilannetta, asenteita ja rakenteita koskeviin tekijöihin. Kuntaliiton (2022) mukaan ”kuntien tehtävinä on edistää sukupuolten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä estää välitöntä ja välillistä syrjintää”. Eriarvoisuuden vähentämiseksi kuntien pitäisi panostaa enemmän löytääkseen ne passiiviset kansalaiset, joiden heikko osaamistaso tai marginaalissa eläminen estää yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen. Kansalaisopistojen tuottamien laajempien hyötyjen näkökulmaan pohjautuen jatkotutkimusaiheeni käsittelisi eriarvoisuuden vähentämistä mahdollistamalla myös marginaalissa olevien kehittää itseään vapaan sivistystyön kontekstissa. Miten kuntapäätäjät ja virkamiehet huomioivat kuntalaisten sivistyksellisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumisen? Ja missä määrin kunta huomioi ja resursoi kansalaisopistojen potentiaalin osana yksilön oppimisen polkua, on näkemykseni mukaan tarpeellista tarkastella erityisesti niissä kunnissa, joissa selkeästi esiintyy eriarvoisuutta lisääviä tekijöitä ja marginaalissa olevia. Lisäksi samassa yhteydessä olisi syytä tarkastella alueiden kansalaisopistojen ja toisen asteen oppilaitosten yhteistyömuotojen synergioita.

Lähteet

Biesta, G. 2009. What Kind of Citizenship for European Higher Education? Beyond the Competent Active Citizen. *European Educational Research Journal*, 8(2), pp. 146-158.

Cocquyt, C., Diep, N A., Zhu, C., De Greef, M. & Vanwing, T. 2017. Examining social inclusion and social capital among adult learners in blended and online learning environments - In: *European journal for Research on the Education and Learning of Adults* 8 (1) 77-101 - URN: urn:nbn:de:0111-pedocs-140013 - DOI: 10.25656/01:14001

Grönlund, H. 2012. *Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland*. Helsinki: Unigrafia.

Harju, A. 2004a. *Aktiivisten kansalaisten Suomi, Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta*. Julkaisu 2004:11. Helsinki: Oikeusministeriö.

Heikkilä, T. 2014. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Holma, K. & Hyytinen, H. 2015. Filosofian ja empirian dialogi: normatiiviset ja deskriptiiviset ulottuvuudet kasvatustutkimuksessa. *Kasvatus* 46 (3), 220–232.

Holma, K. & Mälkki, K. (toim.) 2011. *Tutkimusmatkalla. Metodologia, teoria ja filosofia kasvatustutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Holopainen, A., Lind, K. & Niemelä J.(toim.) 2008. *Ammattikorkeakoulut kansalaistoiminnassa*. Oikeusministeriön julkaisuja 2008:7. Helsinki.

Horst, C., Erdal, M. & Jdid, N. 2020. The “good citizen”: asserting and contesting norms of participation and belonging in Oslo, *Ethnic and Racial Studies*, 43:16, 76-95, DOI: 10.1080/01419870.2019.1671599

Hoskins, B. & D’Hombres B. 2008. Does Formal Education Have an Impact on Active Citizenship Behaviour? *European Educational Research Journal* Volume 7 Number 3 2008 www.wwwords.eu/EERJ

Hyypä, M. T. (2011). Elinvoimaa yhteisöstä. *Tieteessä Tapahtuu*, 29 (8). <https://journal.fi/tt/article/view/4639>

- Kaihovaara, A. (toim.) 2015. Jakolinjojen Suomi. Kalevi Sorsa -säätiö.
Kansalaisopistojen liitto KoL. <https://kansalaisopistojenliitto.fi> [luettu 1.5.2022]
- Karjalainen, L. 2010. Tilastotieteen perusteet. Otava.
- Kekkonen, S. & Annala J. 2017. Kansainvälisyys akateemisen identiteetin muokkaajana. Kansainvälinen henkilökunta suomalaisella tieteen pelikentällä. Aikuiskasvatus 4/2017.
- Kuntaliiton julkaisuja. 2022. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. <https://www.kuntaliitto.fi/kunnat-sukupuolten-tasa-arvon-ja-yhdenvertaisuuden-edistajina> [luettu 5.5.20223]
- Kurki, L. & Nivala E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: University Press.
- Kuusipalo, P. (2018). Tiedonkeruun traditiot ja osallistuminen vapaan sivistystyön opintoihin: vertailtavina Suomi, Ruotsi ja Tanska. Aikuiskasvatus, 38(1), 46–54. <https://doi.org/10.33336/aik.88126>
- Laitinen, M. & Nurmi, K. 2003. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen suomalaisten elämäkertojen valossa. Aikuiskasvatus 2/2003.
- Laki vapaasta sivistystyöstä (21.8.1998/632). FINLEX verkkopalvelu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>
- Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., Himberg, T., Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <http://www.jyu.fi/mehu> [Luettu 27.5.2022]
- Löfström, J. Virta, A. & Salo, U-M. 2017. Valppaaksi kansalaiseksi: Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia, Nro 15. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Mamia, T. 2005. SPSS -alkeisopas Statistical Package for Social Sciences. Tampere: University Press
- Manninen, J. 2018. Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa. Kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 3. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL.

Manninen, J. (2010). Sopeuttavaa sivistystyötä? *Aikuiskasvatus*, 30(3), 164–174. <https://doi.org/10.33336/aik.93879>

Manninen, J., Karttunen, A., Meriläinen, M., Jetsu, A. & Vartiainen, A.-K. 2019. Hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa – kansalaisopiston hyödyt osallistujille, kaupungille ja alueelle. *Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu* 23.

Manninen, J. & Luukannel, S. 2008. Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset. Vapaan sivistystyön merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä. Helsinki: Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö – Samverkande bildningsorganisationerna VSY.

Manninen, J., & Meriläinen, M. 2015. Monimenetelmällinen näkökulma omaehtoisen opiskelun hyötyihin. *Aikuiskasvatus*, 35 (2), 84–98. <https://doi.org/10.33336/aik.94128>

Manninen, J., Sgier, I., Fleige, M., Thöne-Geyer, B., Kil, M., Mozina, E., Danihelková, H., Mallows, D., Duncan S., Meriläinen M., Diez, J., Sava, S., Javrh, P., Vrecer, N., Dubravka, M., Kecap, E., Zappaterra, P., Kornilow, A., Ebener, R. & Operti, F. 2014. Benefits of Lifelong Learning in Europe: Main Results of the BeLL- Project Research Report. <http://www.bell-project.eu/cms/wp-content/uploads/2014/06/BeLL-Research-Report.pdf>

McIntyre, J. 2012. The development and recovery of social capital through community-based adult learning, *International Journal of Lifelong Education*, 31:5, 607-621, DOI: 10.1080/02601370.2012.693955

Mehta, C. & Patel, N. 1996. SPSS exact tests.

www.ibm.com/docs/en/SSLVMB_27.0.0/pdf/en/IBM_SPSS_Exact_Tests.pdf

Mikelatou, A. & Arvanitisb, E. 2018. Social inclusion and active citizenship under the prism of neoliberalism: A critical analysis of the European Union’s discourse of lifelong learning. *Educational Philosophy and Theory* 50 (5), 499–509. <https://doi.org/10.1080/00131857.2017.1382348>

Mäkinen, M. (2018). Miten aikuisten perustaidot määritellään? Perustaidot PIAAC-tutkimuksesta paikalliseen diskurssiin. *Aikuiskasvatus* 38 (4), 304–319. <https://doi.org/10.33336/aik.88375>

Niemelä, J. 2019. Järjestöt sote-Suomea rakentamassa. KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiö. *Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu* 25.

Niemelä, S. 2013. Sivistyspedagogiikka kansalaiskasvatuksessa: Aktiivisen kansalaisuuden jäljillä – puheenvuoroja sivistystoimijoilta. *Aikuiskasvatus*, 33 (1), 49–51. <https://doi.org/10.33336/aik.94018>

Niemelä, S. 1998. Vapaan sivistystyön kolme tehtävää. *Aikuiskasvatus*, 18 (3), 218–227. <https://doi.org/10.33336/aik.92512>

Nivala, E. 2009. Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisenä ihanteena. Teoksessa: Kurki, L. & Nivala, E. 2009. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: University Press.

Panitsides, E. 2013. Researching returns emanating from participation in adult education courses: a quantitative approach. *International Journal of Lifelong Education* 32 (5), 600–619. <https://doi.org/10.1080/02601370.2012.753123>

Pastuhov, A., & Salo, P. (2019). Kansalaisuus osallisuutena puutyökurssilla: Etnografinen tutkimus kansalaisopiston senioreiden kädentaitojen kurssilla. *Aikuiskasvatus*, 39(3), 182–191. <https://doi.org/10.33336/aik.85699>

Pehkonen, A. 2013. Edistääkö vapaa sivistystyö aktiivista kansalaisuutta? *Aikuiskasvatus* 1/2013.

Petäjaniemi, M., Lanas, M., & Kaukko, M. 2018. Osallisuus turvaa hakevan reunaehdoissa: Hätämaajoitusyksikössä asuvien nuorten miesten kertomuksia arjesta. *Aikuiskasvatus*, 38 (1), 4–17. <https://doi.org/10.33336/aik.88118>

Poikela, E. 2012. Vapaa sivistystyö sosiaalisen pääoman rakentajana. *Aikuiskasvatus*, 32 (4), 288–297. <https://doi.org/10.33336/aik.94007>

Poikela, E. & Silvennoinen, H. 2010. Vapaa sivistystyö: tarve, tehtävä ja hyöty. Näkökulmia tutkimukseen. *Aikuiskasvatus* 3/2010.

Rapeli, L., & Leino, M. (2013). Kansalaisten poliittinen osallistuminen ja tietämys Suomessa. *Aikuiskasvatus*, 33(1), 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94014>

Riikonen, R., Tallberg, T., Kosonen, J., & Puustinen, A. 2019. Vapaus, velvollisuus ja vastavuoroisuus – käsityksiä kansalaisen suhteesta valtioon ja maanpuolustukseen (vertaisarvioitu). *Tiede Ja Ase*, 2019 (1). <https://journal.fi/ta/article/view/88685>.

Ronkainen, J. 2009. Väliiviivakansalaiset monikansalaisuus asemana ja käytäntönä. Joensuu: Joensuun yliopisto, yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta.

Rubenson, K. (1991). Aikuiskoulutuksen kehittäminen: markkinavoimien ohjattavaksi vai tavoitteiseen politiikkaan? *Aikuiskasvatus*, 11(2), 66–75. <https://doi.org/10.33336/aik.96730>

Ruuskanen, P., Maukonen, P. & Tuikkanen, A. Kansalaistoiminnan yliopistollinen opetus ja tutkimus Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:11. Helsinki: Oikeusministeriö.

Rüber, I., Rees, S.-L. & Schmidt-Hertha, B. 2018. Lifelong learning – lifelong returns? A new theoretical framework for the analysis of civic returns on adult learning. *International Review of Education* (2018) 64:543-562. <https://doi.org/10.1007/s11159-018-9738-6>

Schuller, T., Preston, J., Hammond, C., Brasset-Grundy, A. & Bynner, J. 2004. The benefits of learning: The impact of education on health, family life and social capital. London: Routledge Falmer.

Siisiäinen, M. 2010. Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta*, 1(1), 8-40. <http://www.kansalais-yhteiskunta.org>

Silvennoinen, H., & Lindberg, M. 2015. Aikuiskoulutukseen osallistuminen Suomessa. *Aikuiskasvatus*, 35 (4), 266–285. <https://doi.org/10.33336/aik.94156>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kunnallisvaalit [verkkojulkaisu]. ISSN=2323–1092. Ennakkotieto 2021. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.9.2023]. http://www.stat.fi/til/kvaa/2021/03/kvaa_2021_03_2021-06-22_tie_001_fi.html

Teorell, J. 2003. Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden. *Scandinavian Political Studies* 26 (1). <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00079>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021. Osallisuutta edistämällä vähennetään eriarvoisuutta. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015112318542> [luettu 10.3.2023]

Tett, L. & Maclachlan, K. 2007. Adult literacy and numeracy, social capital, learner identities and self-confidence. *Studies in the Education of Adults* 39 (2), 150–167. <https://doi.org/10.1080/02660830.2007.11661546>

Tikka, T. & Suominen, E. 2008. *Sivistysyhteiskunta 2.0 – osallisuutta ja osaamista kaikille*. Kalevi Sorsa säätiön julkaisuja 1/2008. Helsinki.

Toiviainen, H., Kersh, N., & Hyytiä, J. 2019. Understanding vulnerability and encouraging young adults to become active citizens through education: the role of adult education professionals. *Journal of Adult and Continuing Education* 0(0), 1–20. <https://doi.org/10.1177/1477971419826116>

Tuomisto, J. & Salo P. 2006. *Edistävä ja viihdyttävä aikuiskasvatus*. Aulis Alanen aikuisopetuksen laa-
tua etsimässä. Tampere: University Press.

Turtiainen, K., Kokkonen, T. & Viitasalo, K. 2018. Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotoutta-
mistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. *Janus* 26 (4) 2018, 343–360.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ih-
mistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. [Ihmi-
seen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa
\(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi) [Luettu 1.2.2023]

Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. 2020. Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita.
Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja C, oppimateriaalit 22.Turku.

Vahti, J. 2020. Tutkimus: Suomalaiset haluavat vaikuttaa arkeensa ja yhteiskuntaan – kunhan se käy
vaivatta. Sitra. Verkkosivu. Viitattu 5.4.2023. [https://www.sitra.fi/uutiset/tuore-kysely-suomalaiset-ha-
luavat-vaikuttaa-arkeensa-ja-yhteiskuntaan-kunhan-se-kay-vaivatta/](https://www.sitra.fi/uutiset/tuore-kysely-suomalaiset-haluavat-vaikuttaa-arkeensa-ja-yhteiskuntaan-kunhan-se-kay-vaivatta/)

Van Aerschot, L. & Salminen, J. 2018. Hyvä, paha lähiö: nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen
pääoma. *Sosiologia* 55 (3), 248–262. <https://www.doria.fi/ezproxy.uef.fi:2443/handle/10024/174522>

Vilka, H. 2007. *Tutki ja mittaa*. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Wolbring, G. 2012. *Citizenship Education through an Ability Expectation and “Ableism” Lens: The Chal-
lenge of Science and Technology and Disabled People*.

Liite 1. Lähtötilannekyselyssä käytetty kyselylomake

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Hyvä aikuisopiskelija!

Tämän kyselyn tarkoituksena on koota Joensuun seudun kansalaisopistossa syksyllä 2017 jollekin kurssille ilmoittautuneiden aikuisten kokemuksia kansalaisopisto-opiskelusta ja erilaisista asuinkuntaan ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Vastaaminen tapahtuu täysin nimettömänä, eikä yksittäisen vastaajan henkilöllisyys tule tutkijoiden tietoon. Kaikki vastaukset käsitellään ja tulokset raportoidaan luottamuksella siten, ettei yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa missään vaiheessa.

Kysely liittyy Itä-Suomen yliopiston tutkimukseen ”Kansalaisopiston tuottamat sivistyshyödyt ja sosiaalinen tuottavuus kuntakontekstissa”, joka toteutetaan Joensuun seudun kansalaisopistossa 1.9.2017 – 31.12.2018. Tutkimuksen rahoittaa Kunnallisalan Kehittämissäätiö. Tulosten pohjalta arvioidaan kansalaisopiston merkitystä osallistujille ja kunnille. Kokemuksesi ovat siten erityisen arvokkaita.

Lomakkeen täyttämiseen on hyvä varata aikaa noin 10 minuuttia.

Ota yhteyttä, jos haluat mieluummin täyttää paperilomakkeen tai jos sinulla on kysyttävää tutkimuksesta tai tästä lomakkeesta.

prof. Jyri Manninen
Kasvatustieteiden ja psykologian osasto
Itä-Suomen yliopisto
PL 111, 80101 Joensuu
jyri.manninen@uef.fi, puh. 050-3815359

KYSELY KANSALAIPOPISTOSSA OPISKELEVILLE AIKUISILLE

OSALLISTUMINEN

Kirjoita aluksi syntymäaikasi muodossa pppkvv [päivä, kuukausi ja vuosi, eli esim. 270163, jos olet syntynyt 27. tammikuuta 1963];
Syntymäaika tarvitaan, jotta tämän kyselyn ja vuoden kuluttua syksyllä 2018 toteutettavan jatkokyselyn tuloksia voidaan vertailla.

Syntymäaika
(ppkkvv):

Olet ilmoittautunut ainakin yhdelle Joensuun seudun kansalaisopiston kurssille nyt syksyllä 2017. Mihin aihepiiriin kurssisi liittyy (voit valita useamman, jos olet ilmoittautunut monelle kurssille):

- kuvataide
- teatteri, sirkus ja ilmaisu
- kirjallisuus ja kirjoittaminen
- musiikki
- tieto- ja viestintätekniikka
- kielet
- kädentaidot ja muotoilu
- ruoka, puutarha, luonto ja koti
- hyvinvointi, kauneus ja terveys
- liikunta ja tanssi
- muu

Jos vastasit
muu, mikä?

Kerro omin sanoin, miksi hakeuduit tänä syksynä kansalaisopistoon opiskelemaan ja juuri tälle kurssille/kursseille:

Arvioi vielä, miten paljon seuraavat asiat vaikuttivat siihen, että ilmoitit tulla nyt syksyllä kansalaisopiston kursseille/kursseille?

	ei lainkaan	jonkin verran	melko paljon	paljon
Opinnoista voi olla työelämässä hyötyä	☐	☐	☐	☐
Aihe itsessään on kiinnostava	☐	☐	☐	☐
Kursseilla on mahdollisuus tavata muita aikuisopiskelijoita	☐	☐	☐	☐
Opiskelu on hyvää vaihtelua arkeen	☐	☐	☐	☐
Kursseista voi olla hyötyä jos jatkan opintoja muualla	☐	☐	☐	☐
Uuden oppiminen kiinnostaa minua	☐	☐	☐	☐

Oletko osallistunut aikaisemmin jonkun kansalais- tai työväenopiston kursseille viimeisten viiden (5) vuoden aikana?

- en ole osallistunut aikaisemmin
 olen osallistunut aikaisemmin 1-2 kurssille
 olen osallistunut aikaisemmin kolmelle tai useammalle kurssille

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tilannettasi tällä hetkellä?

- Työssä päätoimisesti
 Yrittäjä tai toiminimi
 Työssä osa-aikaisesti
 Päätoiminen opiskelija
 Kotona (esim. vanhempain- tai hoitovapaa)
 Työtön
 Lomautettu
 Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
 Työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä
 Muu

Jos vastasit
muu, mikä?

OSAAMINEN JA AIKUISOPISKELU

Alla on kuvattu erilaisia aikuisena opiskeluun ja osaamiseen liittyviä asioita. Arvioi, miten hyvin väittämät kuvaavat omaa kokemustasi. Jos olet epävarma, valitse se vastausvaihtoehto, joka vaikuttaa sopivimmalta. Usein sopivin vastaus on se, joka ensimmäiseksi tulee mieleen. Käytä asteikkoa:

(1) täysin eri mieltä (2) eri mieltä (3) lähes eri mieltä (4) tältä väliltä (5) lähes samaa mieltä (6) samaa mieltä (7) täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5	6	7
Olen motivoitunut opiskelemaan myös aikuisiällä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallitsen pankkiasioihin, nettivarauksiin ym. liittyvän tietotekniikan käytön	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kannustan myös muita opiskelemaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan omaan oppimiskykyyni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hallitsen ihmisten väliseen yhteydenpitoon liittyvän tietotekniikan käytön (esim. sähköposti)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Näen aikuisopiskelun tärkeänä mahdollisuutena	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

OSALLISTUMINEN JA AKTIIVINEN KAUPUNKILAISSUUS

Alla on kuvattu erilaisia kaupunkilaisen rooliin ja kaupunkiyhteisöön liittyviä asioita. Arvioi, miten hyvin väittämät kuvaavat omaa kokemustasi? Käytä asteikkoa:

(1) täysin eri mieltä (2) eri mieltä (3) lähes eri mieltä (4) tältä väliltä (5) lähes samaa mieltä (6) samaa mieltä (7) täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5	6	7
Olen kiinnostunut omaa asuinkuntaani koskevista asioista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arvostan muiden ihmisten näkemyksiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arvostan erilaisia kulttuureja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan kaupungin päätöksentekijöihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen kiinnostunut kuntapolitiikasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan yleensä muihin ihmisiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin osallistua vapaaehtoistoimintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen kuuluvani laajempaan yhteisöön	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on hyvät ystävä- tai kollegaverkostot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toimin aktiivisesti lähialueeni hyväksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kokonaisuuden huomioiden olen onnellinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on ihmisiä, joiden tukeen voin luottaa ongelmatilanteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on ihmisiä, jotka voivat antaa neuvoja tärkeissä päätöksentekutilanteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on ihmisiä, joiden kanssa voin keskustella jos tunnen itseni yksinäiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen henkilöitä, joiden puoleen voin kääntyä jos tarvitsen taloudellista tukea	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pyrin noudattamaan terveitä elämäntapoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kiinnitän riittävästi huomiota ruokavaliooni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TOIMIJUUS

Alla on kuvattu erilaisia arkipäivään ja elämään liittyviä asioita. Arvioi, miten hyvin väittämät kuvaavat omaa kokemustasi? Käytä asteikkoa:

(1) täysin eri mieltä (2) eri mieltä (3) lähes eri mieltä (4) tältä väliltä (5) lähes samaa mieltä (6) samaa mieltä (7) täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5	6	7
Kun teen suunnitelmia, olen varma että pystyn myös toteuttamaan ne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mitä haluan elämältäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskon, että pystyn itse määräämään elämäni suuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen, että minulla on mahdollisuuksia vaikuttaa minulle tapahtuviin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on helppo keskittyä tavoitteisiini ja saavuttaa päämääräni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan siihen, että pystyn toimimaan tehokkaasti yllättävissä tilanteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Suhtaudun myönteisesti elämään	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi, kuinka usein olet tehnyt seuraavia asioita viimeksi kuluneiden 6 kk:n aikana.

	en kertaakaan	muutaman kerran kuukaudessa	muutaman kerran viikossa	(lähes) päivittäin
Tavannut ystäviä tai tuttavlia	☐	☐	☐	☐
Harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yhdessä muiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Harrastanut liikuntaa tai ulkoilua yksin	☐	☐	☐	☐
Auttanut ystäviä tai tuttavlia arjen asioissa (esim. liikkuminen, lastenhoito)	☐	☐	☐	☐
Saanut itse apua ystäviltä tai tuttavilta arjen asioissa (esim. liikkuminen, lastenhoito)	☐	☐	☐	☐
Tehnyt vapaaehtoistyötä jossakin järjestössä tms. (esim. SPR)	☐	☐	☐	☐

JOS olet tehnyt vapaaehtoistyötä jossakin järjestössä tms. (esim. SPR, seurakunta) viimeisten 6 kk aikana, arvioi kuinka monta tuntia keskimäärin kuukaudessa:

tunteja
kuukaudessa:

HYVINVOINTI JA TERVEYS

Pyydämme sinua alla olevien kysymysten avulla arvioimaan elämänlaatuasi, terveyttäsi ja muita arkielämän asioita. Mieti elämäsi kahden viimeksi kuluneen viikon aikana.

	erittäin huonoksi	huonoksi	en hyväksi enkä huonoksi	hyväksi	erittäin hyväksi	
Millaiseksi arvioit elämänlaatuasi?	☐	☐	☐	☐	☐	
		ei lainkaan	vähän	kohtuullisesti	lähes riittävästi	täysin riittävästi
Onko sinulla riittävästi tarmoa arkipäivän elämäsi varten?		☐	☐	☐	☐	☐
Onko sinulla tarpeeksi rahaa tarpeisiisi nähden?		☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka tyytyväinen olet...

	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	en tyytyväinen enkä tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
...terveyteesi	☐	☐	☐	☐	☐
...kykyysi selviytyä päivittäisistä toiminnoistasi?	☐	☐	☐	☐	☐
...itseesi?	☐	☐	☐	☐	☐
...ihmissuhteisiisi?	☐	☐	☐	☐	☐
...asuinalueesi olosuhteisiin?	☐	☐	☐	☐	☐
	en lainkaan	kyllä, satunnaisesti	kyllä, säännöllisesti		
Poltatko tupakkaa?	☐	☐	☐		
Käytätkö alkoholia	☐	☐	☐		

PALVELUIDEN KÄYTTÖ

Alla on vielä muutamia terveyteen ja erilaisten terveys- ja hyvinvointipalveluiden käyttöön liittyviä kysymyksiä. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti.

Kuinka monta kertaa olet viimeksi kuluneiden 6 kk:n aikana käynyt...

terveyskeskuslääkärillä _____

sairaalan tai terveyskeskuksen päivystysvastaanotolla _____

työterveyslääkärillä _____

yksityislääkärin vastaanotolla _____

opiskelijaterveydenhuollon lääkärin vastaanotolla _____

terveyskeskuksen terveyden- tai sairaanhoitajan vastaanotolla _____

työterveyshoitajan vastaanotolla

opiskelijaterveydenhuollon terveyden- tai sairaanhoitajan vastaanotolla

Seuraavassa luetellaan kunnan, Kelan ja eläkelaitosten tarjoamia tukia. Oletko saanut jotain niistä viimeksi kuluneiden 6 kk:n aikana?

- toimeentulotukea
- asumistukea
- sairauspäivärahaa
- työmarkkinatukea/työttömyysturvan peruspäivärahaa
- ansiosidonnaista työttömyysturvaa
- en mitään näistä

Seuraavassa luetellaan erilaisia kunnan ja Kelan tarjoamia palveluja. Oletko käyttänyt jotain niistä viimeksi kuluneiden 6 kk:n aikana?

- mielenterveyspalveluja
- päihdepalveluja
- sosiaalityön palveluja
- Kelan kuntoutus-, terapia- jne. palveluja
- TE-keskuksen työvoimatoimiston palveluja
- Kaupungin työllisyyspalveluita (kuntouttava työtoiminta, yksilövalmennus ja työllistymispalvelut)
- en mitään näistä

TAUSTATIEDOT

Lopuksi kysymme vielä muutamia taustatietoja:

Sukupuoli?

- mies nainen
-

Ikä vuosina
(esimerkiksi:
43):

Mikä on kotikuntasi?

- Joensuu
- Kontiolahti
- Liperi
- Polvijärvi
- Outokumpu
- muu

Mikä on yleissivistävä peruskoulutuksesi?

- Vanha kansa- tai kansalaiskoulu
- Peruskoulu tai vanha keskikoulu
- Lukio
- muu

Jos vastasit
muu, mikä?

Mikä on ylin suorittamasi ammatillinen koulutus tai tutkinto?

- Ei ammatillista koulutusta
- Ammattikurssi tai vastaava
- Koulutusoikeudellinen ammattikoulutus (ammattikoulu)
- Opistotason tutkinto (tekninen-, sairaanhoito- tai kauppaopisto tms)
- Ammattikorkeakoulututkinto
- Yliopistotutkinto
- muu

Jos vastasit
muu, mikä?

Siviilisääty?

naimaton avoliitossa avioliitossa eronnut leski

aikuisia? lapsia?

Kuinka monta henkilöä kotitaloudessasi asuu?

Haluaisitko sanoa vielä jotain muuta lomakkeen aihepiiristä tai kansalaisopistosta, tai antaa palautetta lomakkeesta?

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna Esitäyttö URL

Kiitos vastauksestasi! Klikkaa vielä "seuraava" ja sen jälkeen "Valmis", jotta vastauksesi tallentuvat.